

บทความวิจัย

เรื่อง “บทบาทในการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง”

โดย

นางสาว พรรณพร รัตน์ผล

รหัสนักศึกษา 05550703

เสนอ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450109 การศึกษาเอกเทศ

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2558

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทความวิจัย

ชื่อบทความวิจัย : บทบาทในการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง

ชื่อผู้วิจัย : นางสาว พรรณพร รัตนะผล รหัสนักศึกษา 05550703

นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาเอเชียศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน

ปีการศึกษา : 2558

คำสำคัญ : มหายานในประเทศจีน บทบาทของพระถังซำจั๋ง การแปลคัมภีร์ทางพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “บทบาทในการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง” นี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทในการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง ระเบียบและวิธีการการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง รวมถึงเนื้อหาของคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่สำคัญที่แปลโดยพระถังซำจั๋ง โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวกับประวัติของพระถังซำจั๋ง เอกสารเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนาในประเทศจีน และเอกสารที่เกี่ยวกับการแปลคัมภีร์พระพุทธรูปศาสนามหายาน

ผลการศึกษาพบว่า พระถังซำจั๋ง เป็นผู้มีความละเอียดรอบคอบในการจัดสรรแปลคัมภีร์ และมีความวิริยะอุตสาหะต่อการแปลคัมภีร์พระพุทธรูปศาสนามหายานด้วยตัวเอง อีกทั้งยังได้ทราบถึงสาระและคำสอนอันสำคัญที่ปรากฏในคัมภีร์มหายานทั้ง 4 คัมภีร์ที่แปลโดยพระถังซำจั๋ง โดยคัมภีร์ในหมวดปรัชญาทั้ง 3 คัมภีร์ คือ มหาปรัชญาปารมิตาสูตร ปรัชญาปารมิตาหฤทยสุตร และวัชรเจตทิปรัชญาปารมิตาสูตร พุทธถึง การรับรู้สภาพต่างๆตามความเป็นจริง ส่วนคัมภีร์วิมลเกียรตินิเทศสุตร กล่าวถึง การมีสติปัญญาในการแก้ไขปัญหของท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์ รวมถึง สอนว่าการจะปฏิบัติตนเป็นพระโพธิสัตว์นั้น ประชาชน บุคคลทั่วไป ย่อมสามารถเป็นได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นพระภิกษุเสมอไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความทางวิชาการฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน อาจารย์ที่ปรึกษาในงานวิจัยของข้าพเจ้า ที่ท่านได้กรุณาเสียสละเวลา ในการให้ความช่วยเหลือในการตรวจสอบข้อมูลและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้แก่งานของข้าพเจ้า มาโดยตลอด รวมทั้งให้คำแนะนำแก่ข้าพเจ้าในการค้นคว้าเอกสารและตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำวิจัย ด้วยความเอาใจใส่ที่ท่านมีต่องานวิจัยของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ นายธนิต รัตนผล บิดาของข้าพเจ้า ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการ เสียสละเวลาหาซื้อตำราและหนังสือต่างๆ ให้ข้าพเจ้าใช้ในการทำวิจัย รวมถึงขอขอบพระคุณ นาง วันทนา รัตนผล มารดาของข้าพเจ้า ที่ให้ความช่วยเหลือในการซื้อหนังสือและค้นคว้าเอกสาร ตำรามาให้ข้าพเจ้าใช้เป็นแนวทางการทำวิจัย รวมทั้งตรวจสอบและแก้ไขเรียบเรียงงานของ ข้าพเจ้าให้มีภาษาที่ถูกต้องสละสลวยมากขึ้น จนทำให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ท่านสมณะเสวียนจั้ง (ท่านพระถังซัมจั๋ง) ที่อัตชีวประวัติของท่าน เป็น จุดเริ่มต้นให้ข้าพเจ้ามีความสนใจในการทำวิจัยดังกล่าว

อนึ่ง ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและวงการการศึกษา โดยเฉพาะ วงการพระพุทธศาสนาในภาคหน้า ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณดีทั้งหมดให้แก่ อาจารย์ที่ ปรึกษา บิดา มารดาของข้าพเจ้า ที่ได้ให้ความช่วยเหลือต่างๆ ให้แก่ข้าพเจ้าตลอดมา และท่านพระ ถังซัมจั๋ง ที่ได้มอบอัตชีวประวัติอันน่าสนใจของท่านให้แก่ข้าพเจ้า เพื่อให้ข้าพเจ้าสามารถประกอบ กิจในการทำวิจัยได้อย่างสมบูรณ์

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามประวัติศาสตร์ กล่าวว่า พุทธศาสนาเริ่มเข้ามามีบทบาทและเผยแพร่ในประเทศจีน อย่างเป็นทางการนับแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา และสามารถดำรงอยู่จนเป็นศาสนาที่สำคัญ เทียบเท่ากับเต๋าและขงจื้อ ซึ่งเหตุผลประการสำคัญที่ทำให้พระพุทธรูปสามารถดำรงอยู่เป็น ศาสนาที่สำคัญของจีนได้ คือ ความเพียรพยายามในการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ พระเถระทั้งชาวจีนและชาวต่างชาติ และหนึ่งในงานเผยแพร่พระสัทธรรมที่สำคัญก็คือ งานแปล คัมภีร์พุทธศาสนา แต่เนื่องจากงานแปลคัมภีร์มีความยาก “เพราะผู้แปลไม่เพียงจะต้องเป็นผู้ที่มี ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างลึกซึ้งเท่านั้น แต่ยังต้องมีความแตกฉานด้านภาษาจีน และภาษาสันสกฤตเป็นอย่างดีอีกด้วย” (อุษา โลหะจรรยา, 2546 : 2) ประกอบกับมีเงื่อนไขของ หลักภาษาและไวยากรณ์ อีกทั้งสภาพทางการเมืองในบางยุคบางสมัย จึงส่งผลให้คัมภีร์ที่แปล ออกมามีสภาพไม่สมบูรณ์ ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้มีพระภิกษุชาวจีนผู้มีความ มุ่งมั่นที่จะจาริกไปยังดินแดนอันเป็นต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง หนึ่งในพระภิกษุ ชาวจีนที่เดินทางไปยังดินแดนพุทธภูมิและมีชื่อเสียงตราบนิจปัจจุบัน คือ ท่านสมณะเสวียนจั้ง หรือ ที่คนไทยรู้จักกันในนามของพระถังซำจั๋ง “การที่ท่านจาริกไปอินเดียเพื่อแสวงหาพระสัทธรรม พร้อมทั้งอัญเชิญพระไตรปิฎกกลับประเทศจีน ท่านตระหนักดีว่าสิ่งที่จะเป็นเครื่องมือในการ ประกาศพระสัทธรรมให้กว้างไกลได้นั้น ก็คือ ต้องแปลพระธรรมคัมภีร์ที่นำมาจากอินเดียให้เป็น ภาษาจีน” (อุษา โลหะจรรยา, 2546 : 3) ซึ่งวิธีการแปลคัมภีร์ของท่าน ท่านจะวางแผนในการแปล อย่างรอบคอบรัดกุม คัมภีร์ส่วนใหญ่จะถูกแปลตามลำดับความสำคัญ

ตลอดครึ่งหลังของชีวิต สมณะเสวียนจั้ง หรือ พระถังซำจั๋ง ได้อุทิศตนทุ่มเทแรงกายแรงใจ ให้กับการแปลคัมภีร์พระไตรปิฎกจากฉบับเดิมให้เป็นภาษาจีน ภายในระยะเวลา 19 ปี ท่านแปล คัมภีร์ได้จำนวนทั้งสิ้น 75 ปกรณ์ 1,335 ผูก คัมภีร์ที่ท่านแปลล้วนเป็นคัมภีร์และพระสูตรที่สำคัญ ของนิกายมหายานทั้งสิ้น เช่น ปรัชญาปารมิตาสูตร โยคาวจรภูมิศาสตร์ วิมลเกียรติคุณเทสุตตร และ สุขาวดีวิญญูสูตร เป็นต้น นอกจากนี้ท่านยังได้แปลคัมภีร์มหาปรัชญาปารมิตาสูตร ซึ่งเป็น พระสูตรเล่มที่ใหญ่ที่สุดที่มีความยาวมากถึง 600 ผูกด้วย

จากความมุ่งมั่นในการแปลคัมภีร์และพระสูตรต่างๆของท่านสมณะเสวียนจั้ง หรือ พระถังซำจั๋ง ที่กล่าวมาข้างต้น ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ท่านมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาและเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างยิ่ง จนได้รับการยกย่องให้เป็นพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถในการแปลคัมภีร์ที่มีความเป็นเลิศทางด้านอักษรศาสตร์จนได้รับฉายาว่าเป็นนักแปลผู้ยิ่งใหญ่ ท่านเป็นพระภิกษุผู้มีคุณูปการต่อประเทศจีนในด้านพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์ถัง ท่านเป็นพระนักเดินทาง เป็นพระธรรมทูตที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศจีนกับประเทศอินเดียและประเทศต่างๆในแถบเอเชียกลาง บทบาทในการแปลคัมภีร์ของท่านสมณะเสวียนจั้งจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่ศึกษาทางด้านอักษรศาสตร์และพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษาเรื่อง “บทบาทในการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง” เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณูปการของท่านสมณะเสวียนจั้งที่มีต่อวงการพระพุทธศาสนาในประเทศจีน รวมถึงสาระสำคัญของคัมภีร์บางคัมภีร์ที่ท่านได้แปลไว้ เพื่อเป็นความรู้แก่พุทธศาสนิกชนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. บทบาทในการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง
2. ระเบียบและวิธีการการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง
3. เนื้อหาของคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่สำคัญที่แปลโดยพระถังซำจั๋ง ซึ่งเป็นงานแปลที่มี

คุณค่าต่อวงการพระพุทธศาสนา

ขอบเขตของการศึกษา

ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา ไว้ดังนี้ 1. ศึกษาบทบาทและระเบียบวิธีการการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง และ 2. ศึกษาเนื้อหาของคัมภีร์สำคัญบางคัมภีร์ ได้แก่ มหาปรัชญาปารมิตาสูตฺร ปรัชญาปารมิตาหฤทยสุตฺร วัชรเจตทิกรัชญาปารมิตาสูตฺร และ วิมลเกียรตินิเทศสุตฺร รวมถึง คุณค่าของคัมภีร์เหล่านี้ที่มีต่อวงการพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาบทความวิจัยเรื่อง “บทบาทในการแปลคัมภีร์ของพระถังซัมจั๋ง” เป็น การศึกษาเชิงเอกสารโดยรวบรวมและศึกษาข้อมูลประวัติของท่านสมณะเสวียนจั้ง จากหนังสือ เอกสาร และบทความ รวมทั้งบทบาทการแปลคัมภีร์และผลงานที่สำคัญของท่าน ตลอดจนที่เกี่ยวกับเนื้อหาที่สำคัญของคัมภีร์บางคัมภีร์ที่ท่านสมณะเสวียนจั้งได้แปลไว้ โดยจะเน้นคัมภีร์ในหมวดปรัชญาเป็นหลัก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาบทความวิจัยดังกล่าว ผู้ศึกษาคาดหวังว่า การศึกษานี้จะช่วยให้ ทราบบทบาทในการแปลคัมภีร์ของพระถังซัมจั๋งและผลงานที่สำคัญที่มีคุณค่าต่อวงการพระพุทธศาสนาในประเทศจีน เนื้อหาและคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ที่แปลโดยพระถังซัมจั๋ง

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่ใช้เป็นกรอบความคิดในการทำวิจัย ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวกับชีวประวัติของพระถังซัมจั๋ง เอกสารที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศจีน และเอกสารที่เกี่ยวกับการแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา มหายาน

เอกสารที่เกี่ยวกับชีวประวัติของพระถังซัมจั๋ง

ห้องสมุดวัดโพธิ์แมนคุณาราม (2529) เขียนหนังสือ “ภาพประวัติพระถังซัมจั๋ง” กล่าวถึงประวัติของพระถังซัมจั๋ง ว่า ท่านอาจารย์พระถังซัมจั๋ง ชื่ออี กำเนิดในสกุลแซ่ตัน ในปีพ.ศ.1139 ในเมืองตันลิว มณฑลโฮนาน ท่านได้บรรพชาเป็นสามเณร เป็นทางนาคหลวง และได้เรียนพระธรรมวินัยจนแตกฉานเป็นนักเทศน์ที่ลือชื่อ เมื่ออุปสมบทแล้ว ท่านสนใจในข้อทู่เถียงวิวาทของบรรดาคณาจารย์จีนในยุคนั้น เกี่ยวกับปัญหาทางพุทธปรัชญาต่างๆ ประกอบกับทั้งอุปการะในทางศึกษาค้นคว้ายังมีไม่สมบูรณ์ ท่านจึงผูกจิตมุ่งจะไปอินเดีย เพื่อแสวงหาความรู้มาตัดข้อกังขาเหล่านี้ ท่านได้จาริกไปพักอยู่ในนาลันทา 5 ปี เป็นศิษย์พิเศษของท่านอธิการบดีศีลภัทร ต่อมาท่านท่านได้เดินทางไปบูชาพุทธปุษนียสถานต่างๆทั่วอินเดีย และในคราวที่ท่านกลับสู่มาตุภูมิ ท่านได้นำธรรมคัมภีร์กว่าพันปกรณ์มาด้วย นอกจากนี้มีพระพุทธรูปและบรมธาตุชนิดต่างๆ ท่านเขียนจั่งได้ทู่เม

ชีวิตในบั้นปลาย แปลคัมภีร์ที่เชิญมาแต่อินเดียสู่ภาษาจีน รวมทั้งหมด 74 ปกรณ เป็นจำนวนล้าน พันกว่าผูก นับว่าในบรรดานักแปลคัมภีร์นั้นท่านทำงานมากที่สุด

รักษ์ ธรรมิสรา (2545) เขียนหนังสือ “เส้นทางสายไหม” เสนอ เรื่องราวของพระถังซัมจั๋งว่า ตามประวัติท่านมีนามเดิมว่า เชนอี เกิดในปีค.ศ.602 ตั้งแต่เด็กท่านได้รับการศึกษาอย่างดี ท่าน บวชเป็นสามเณรตั้งแต่อายุเพียง 13 ขวบ มีฉายาว่า เสียนจวง ท่านถูกส่งเข้าไปจำเรียนพระธรรมที่ วัดในฉางอัน ซึ่งเป็นศูนย์รวมของพระเถระชั้นสูง ท่านประจักษ์ด้วยตัวเองว่า มีการตีความแตกต่างกันอย่างมากมาย ขาดการจัดระบบให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและบางส่วนยังขาดหายไปครบถ้วน สมบูรณ์ ในช่วงนี้เองได้มีพระจากอินเดียศิษย์เอกของพระชิลภัทร์แห่งมหาวิทยาลัยนาลันทามา เยือนฉางอัน ท่านได้สนทนาธรรมได้ความรู้ความสว่างจากพระเถระรูปนั้นอย่างมาก ทำให้ท่านเกิด แรงบันดาลใจที่จะไปศึกษาพระธรรมถึงถิ่นกำเนิดของพระพุทธศาสนาและได้ตั้งปณิธานอย่างแรงกล้าว่า จะเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์มาให้จงได้ เมื่อถึงประเทศอินเดีย ท่านก็ เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยนาลันทาตามที่ตั้งใจไว้ ระหว่างศึกษาเล่าเรียนท่านตั้งใจขยันหมั่นเพียร จนเป็นที่พอใจของพระชิลภัทร์ ความสามารถของท่านเป็นที่ยอมรับในแวดวงพระพุทธศาสนา ขณะนั้นมาก ชื่อเสียงของท่านเลื่องลือไปทั่วทิศ จากการเดินทางครั้งนี้ท่านได้อัญเชิญพระไตรปิฎก มาทั้งสิ้น 74 ชุด รวมเป็น 1,335 เล่ม ท่านได้ลงมือแปลจนได้พระไตรปิฎกฉบับภาษาจีนที่สมบูรณ์ และเป็นระเบียบที่สุดนับแต่พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ ยี่น

อุษา โลหะจรรยา (2551) เขียนหนังสือ “พระถังซัมจั๋งชีวิตจริงไม่อิงนิยาย” เสนอ ประวัติและ บทบาทของท่านสมณะเสวียนจั้ง ไว้ว่า สมณะเสวียนจั้งเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ เกิดในสกุล เชน มีนามเดิมว่า ฮุย มีชีวิตอยู่ในช่วงพ.ศ. 1143 - 1207 ปลายราชวงศ์สุยต้นราชวงศ์ถัง ชาว อำเภอโกวซื่อ (ปัจจุบันอยู่ในนครลั่วหยาง มณฑลเหอหนาน) ในวัยเด็กท่านศึกษาคัมภีร์ลัทธิเต๋า และขงจื้อจากบิดาของท่าน และออกบวชเมื่ออายุได้ 13 ปี เป็นช่วงที่กระแสการศึกษาวิชาโยคา จารแพร่หลายอย่างกว้างขวาง ประกอบกับท่านมีอุปนิสัยชอบขบคิด วิชานี้จึงถูกจริตกับท่านเป็นพิเศษ ภายหลังได้จาริกไปศึกษากับอาจารย์ที่มีชื่อเสียงตามเมืองใหญ่ๆในประเทศจีน พบว่า อาจารย์แต่ละท่านต่างมีแนวทางการตีความแตกต่างกัน สาเหตุมาจากคัมภีร์มีการแปลกันหลาย ฝ่ายและแปลไม่ครบตลอดทั้งฉบับ เป็นเหตุกระตุ้นให้ท่านตัดสินใจจาริกไปชมพูทวีป เพื่อศึกษา

และอัญเชิญคัมภีร์ฉบับจริงกลับประเทศ ตลอดทาง ท่านได้จาริกผ่านแคว้นต่างๆนับร้อยแคว้น เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยนาลันทาฝากตัวเป็นศิษย์ของพระศีลภัทร ศึกษาวิชาโยคอาจารย์ เหตุวิทยา เป็นต้น การศึกษาของท่านไม่จำกัดเพียงในมหาวิทยาลัยนาลันทา ท่านยังจาริกไปขอความรู้จากผู้ทรงธรรมตามแคว้นต่างๆทั่วอินเดียทั้ง 5 ด้านหนึ่งเพื่อตรวจสอบภูมิความรู้ ความเข้าใจในวิชาที่ได้ร่ำเรียนมา อีกด้านเพื่อทัศนศึกษาประวัติศาสตร์พุทธสถาน ภายหลังจากที่สมณะเสวียนจิ่งเดินทางจากประเทศอินเดีย พร้อมอัญเชิญพระไตรปิฎกฉบับภาษาสันสกฤตเป็นจำนวน 657 ปกกรณ์ กลับสู่ประเทศจีน ท่านได้จัดตั้งสนามแปลคัมภีร์ขึ้นภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ของพระเจ้าถังไท่จง ตลอดชีวิตท่านอุทิศตัวเพื่อการเผยแผ่พระสัทธรรมอย่างไม่มีเงื่อนไข ตลอดระยะเวลา 19 พรรษา นับตั้งแต่เดินทางกลับสู่มาตุภูมิ ท่านได้อุทิศเวลาส่วนใหญ่ไปกับการงานแปลพระคัมภีร์จำนวนคัมภีร์ที่ท่านแปลมีมากถึง 75 ปกกรณ์ 1,335 ผูก ล้วนเป็นการแปลออกมาตลอดทั้งฉบับตามสถิติที่มีบันทึกในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจีน

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2555) เขียนหนังสือ “มหายานในจีน” กล่าวถึง พระถังซำจั๋ง โดยสังเขปว่า พระถังซำจั๋งออกเดินทางจากประเทศจีนในปีค.ศ.629 ก่อนหน้านั้นท่านได้มีความสนใจเป็นพิเศษอยู่แล้วในพุทธปรัชญา โดยเฉพาะของนิกายวิญญานวาท แต่มีปัญหหลายข้อประการที่ยังไม่เป็นที่กระจ่างแจ้ง เนื่องด้วยการอธิบายอันแตกต่างกันของตำราต่างๆที่มีอยู่เป็นภาษาจีนในเวลานั้น จึงเป็นเหตุสำคัญที่ผลักดันให้ท่านเกิดความมานะพยายามที่จะไปถึงประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นต้นตอแห่งพุทธศาสนา พระถังซำจั๋งจึงได้เดินทางไปนาลันทา ได้เข้าศึกษาพุทธศาสนานิกายวิญญานวาทจากอาจารย์ศีลภัทร ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสอาวสุแห่งวัดนั้น พระถังซำจั๋งเล่าเรียนอยู่ที่นาลันทาเป็นเวลาถึง 15 เดือน จนกระทั่งชำนาญในพุทธปรัชญาและภาษาสันสกฤต ในขณะที่อยู่ในประเทศอินเดีย พระถังซำจั๋งเป็นพระที่มีชื่อเสียงดีเป็นที่รู้จักกันทั่วไป หลังจากนั้น พระถังซำจั๋งจึงเริ่มตระเตรียมแะเดินทางกลับสู่มาตุภูมิ ท่านได้รับความอุปการะช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากพระเจ้าหรรษา และตรงกลับมาถึงเมืองฉางอัน ในปีค.ศ.645 รวมเวลาและการเดินทางทั้งสิ้น 16 ปี ชีวิตในบั้นปลายของท่านได้ใช้เวลาอุทิศให้กับการรวบรวมและแปลพระสูตรต่างๆ ซึ่งตนได้มีโอกาสนำกลับมาจากอินเดีย ตามประวัติศาสตร์บันทึกว่า ท่านได้อาราธนาพระธรรมไปสู่ประเทศจีนเป็นจำนวนถึง 657 หัวข้อ พระถังซำจั๋งได้แปลเพียงไว้ 73 หัวข้อ เป็นความยาว 1,330 ผูก นอกจากนี้ยังได้บันทึกเรื่องราวการเดินทางในครั้งนั้นไว้โดยละเอียด ในหนังสือ ต้าถังชีหฺยูจี้

(บันทึกเกี่ยวกับดินแดนทางตะวันตก) ซึ่งเป็นหลักฐานอันสำคัญและมีคุณค่าอย่างมากแก่นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในประเทศจีน

รักษ์ ธรรมิสรา (2545) เขียนหนังสือ “เส้นทางสายไหม” เสนอการเข้ามาของศาสนาพุทธในประเทศจีนช่วงแรก ว่า ตอนแรกที่ศาสนาพุทธเข้ามานั้น ยังไม่สามารถปักหลักเป็นศาสนาได้ด้วยตัวเอง ต้องผสมผสานปนเปื้อนเข้ากับแนวคิดดั้งเดิมที่ประชาชนนับถือมาแต่โบราณ ศาสนาพุทธสามารถแทรกซึมเข้ามาในหมู่ประชาชนได้ ส่วนหนึ่งเพราะความสนใจในเรื่องอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ความอัศจรรย์ ทำให้ชาวบ้านต่างเห็นศาสนาพุทธไปในแนวทางมีพลังเหนือธรรมชาติแบบเดียวกับลัทธิเต๋า ศาสนาพุทธมีฐานะเป็นศาสนาอย่างเต็มตัวในจีน เมื่อได้รับการยอมรับจากฮ่องเต้ฮั่นหมิงตี้ ในรัชสมัยพระเจ้าฮั่นหมิงตี้

อุษา โลหะจรรุญ (2546) เขียนวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาชีวิตและผลงานด้านวรรณกรรมพระพุทธศาสนาของสมณะเสียนจั้ง” กล่าวถึง ประวัติศาสตร์การเข้ามาของศาสนาพุทธในประเทศจีน ว่า พระพุทธศาสนาเริ่มเผยแผ่เข้าสู่ประเทศจีนอย่างเป็นทางการในสมัยราชวงศ์ฮั่น โดยพระเจ้าฮั่นหมิงตี้ได้ส่งคณะทูตซึ่งนำโดยพระอนุชาของพระองค์ เดินทางไปสืบพระพุทธศาสนาถึงประเทศอินเดีย คณะทูตเดินทางกลับประเทศจีนในปีพ.ศ. 612 ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุและพระธรรมคัมภีร์ พร้อมด้วยพระเถระอีก 2 รูป พระเจ้าฮั่นหมิงตี้ทรงโปรดให้สร้างอารามขึ้นที่เมืองฉ้วนหยาง โดยทรงพระราชทานนามอารามที่สร้างขึ้นใหม่ว่า “ไป๋หม่าซือ” ถือเป็นพระอารามหลวงแห่งแรกในประเทศจีน นับแต่นั้นมาพระพุทธศาสนาก็พัฒนาเจริญรุดหน้าเป็นลำดับ จนสามารถตั้งมั่นเป็นหนึ่งในสามศาสนาหลัก (พุทธ เต๋า ขงจื้อ) ของประเทศจีน และการที่พระพุทธศาสนาสามารถตั้งมั่นเป็นปึกแผ่นกลายเป็นศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งในประเทศจีนได้นั้น ก็ด้วยความอุตสาหะวิริยะ และความตระหนักในภาระหน้าที่การเผยแผ่พระสัทธรรมของพระเถระชาวต่างชาติ และ พระเถระชาวจีน

อุษา โลหะจรรุญ (2551) เขียนหนังสือ “พระถังซัมจั๋งชีวิตจริงไม่อิงนิยาย” กล่าวถึง สภาพโดยรวมของพระพุทธศาสนาในประเทศจีนยุคราชวงศ์ถังว่า พระพุทธศาสนาเริ่มเผยแผ่เข้าสู่ประเทศจีนในยุคราชวงศ์ฮั่น โดยผ่านทางเอเชียกลาง ตามเส้นทางสายไหม เริ่มแรกเป็นเพียงส่วนหนึ่งของ

พิธีกรรมเช่นสรวงบรรพบุรุษ หรือ บูชาเทวดาฟ้าดินของพระมหากษัตริย์ จึงต้องแอบอิงอยู่กับลัทธิเต๋าและขงจื้อ ต่อมาได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคมชั้นสูงนับแต่พระมหากษัตริย์ลงมา โดยเฉพาะในยุคราชวงศ์เหนือ-ใต้ ยุคนี้พระพุทธรูปศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากโดยเฉพาะทางภาคใต้ พระมหากษัตริย์ทรงให้ความเคารพนับถือพระพุทธรูปมากกว่าลัทธิเต๋า กล่าวโดยรวมชนชั้นปกครองของประเทศจีนส่วนใหญ่ให้การต้อนรับพระพุทธรูปค่อนข้างดี แต่ในสมัยพระเจ้าโจวอู่ตี้ แห่งราชวงศ์ฝูฝายเหนือกลับหันไปเลื่อมใส ลัทธิเต๋า ต่อมาในสมัยพระเจ้าสุยเหวินตี้ แห่งราชวงศ์สุยได้ฟื้นฟูพระพุทธรูปศาสนา และนำแนวทางพระพุทธรูปศาสนามาใช้สร้างความเข้มแข็งให้กับอำนาจปกครอง มีการจัดระเบียบการปกครองสงฆ์ตามแบบยุคสมัยฝูฝายเหนือ แต่งตั้งสมณศักดิ์ของพระภิกษุ สนับสนุนให้มีการศึกษาพุทธธรรม ให้นำครุฑอันเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนา ให้การสนับสนุนการแปลพระคัมภีร์ ในสมัยราชวงศ์ถัง พระเจ้าถังเกาจู่ได้รับการสนับสนุนจากพระภิกษุในพระพุทธรูปศาสนาและนักพรตในลัทธิเต๋า ในการสนับสนุนการโค่นล้มราชวงศ์สุย ทรงมีนโยบายให้การอุปถัมภ์ทั้งพระพุทธรูปศาสนาและลัทธิเต๋า แต่เมื่อ “ฟู่อี้” ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ผู้นิยมลัทธิเต๋า ถวายฎีกาโจมตีพระพุทธรูปศาสนาถึงสามครั้ง พระเจ้าถังเกาจู่ทรงคล้อยตาม และมีพระบรมราชโองการยุบจำนวนวัดพุทธและเต๋าให้เหลือเพียงเมืองละ 1 แห่ง ที่เหลือให้ทำลายเสีย เมื่อพระเจ้าถังไท่จงขึ้นครองราชย์ ทรงมีนโยบายเปิดกว้างให้ศาสนาต่างๆ เข้ามาเผยแพร่ในประเทศจีนได้โดยเสรี แต่ยังคงให้ความสำคัญและสนับสนุนพระพุทธรูปศาสนาเช่นเดิม สมัยราชวงศ์ถังนับแต่รัชกาลพระเจ้าถังไท่จง ประเทศจีนมีการพัฒนาและเจริญขึ้นในทุกๆ ด้าน และดำเนินสืบเนื่องมาจนถึงสมัยพระเจ้าถังเกาจู่ ในยุคจักรพรรดินีอู่เจ๋อเทียนที่ทรงอุปถัมภ์งานแปลพระคัมภีร์อย่างแข็งขัน ราชวงศ์ถังดำเนินไปภายใต้สภาวะที่สงบสุข ปลอดภัยจากสงครามเป็นเวลา ร้อยกว่าปี ทำให้เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม พัฒนาขึ้นจนสูงสุด ด้วยสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้ออำนวย จึงเป็นปัจจัยผลักดันให้กระแสการศึกษาพุทธธรรมเป็นไปอย่างแพร่หลายและเจริญรุ่งเรือง จนได้รับการขนานนามว่า “ยุคทองแห่งพระพุทธรูปศาสนา”

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2555) เขียนหนังสือ “มหายานในจีน” กล่าวถึง ประวัติศาสตร์พระพุทธรูปศาสนาในประเทศจีนว่า สมัยราชวงศ์ฮั่น พุทธศาสนาไม่เป็นที่ยอมรับของนักปราชญ์ราชบัณฑิต เมื่อราชวงศ์ฮั่นสูญเสียดำนาจการปกครอง เกิดมีอาณาจักรย่อยๆ 3 อาณาจักรในสมัย 3 อาณาจักรนี้ กิจกรรมทางพระพุทธรูปศาสนาดำเนินมาด้วยดี เมื่อ 3 อาณาจักรเสื่อมกำลัง

ลง พวกฮวน (ชนเผ่าซุงหนู) เข้ามารุกรานประเทศจีนตอนเหนือ และเข้ายึดครองเมืองหลวงที่สำคัญคือ ลั่วหยางและฉางอัน นับแต่นั้นมา ประเทศจีนก็ถูกแบ่งเป็นฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ เป็นเวลานานถึง 300 ปี พุทธศาสนาในประเทศจีนตอนเหนือได้รับการยอมรับและสนับสนุนเป็นอย่างดีในราชสำนักของพวกฮวน ส่วนทางใต้พระพุทธรูปก็เริ่มมีอิทธิพลมากขึ้นเช่นกัน การรวมตัวในการปกครองของประเทศจีนตอนเหนือและใต้ มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมพุทธร่วมกัน พุทธศาสนากลายเป็นศูนย์กลางความเชื่อทั้งของประชาชนทั่วไปและข้าราชการผู้ปกครอง แต่ในบางรัชสมัยที่กษัตริย์ผู้ปกครองมีแนวโน้มไปในทางศาสนาเต๋า พุทธศาสนาก็จะถูกลดความสำคัญลง ยุคที่ถือว่าเป็น “ยุคทองของพุทธศาสนา” คือ ยุคราชวงศ์ถัง แต่ในบางครั้งก็ถูกคัดค้านต่อต้านด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพสังคม การเมือง และผู้มีอิทธิพลในสมัยนั้น

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการแปลคัมภีร์พุทธศาสนา

เสถียร โปธินันทะ (2543) เขียนหนังสือ “กระแสพุทธธรรมฝ่ายมหายาน” กล่าวว่าความสำเร็จแห่งพระไตรปิฎกฉบับจีน เกิดจากความวิริยะ อุตสาหะ ของท่านธรรมทูตทั้งหลายผู้รักดีศาสนา ซึ่งมีทั้งที่เป็นชาวอินเดีย ชาวเอเชียกลาง และชาวจีน ได้แปลถ่ายทอดจากภาษาสันสกฤตออกเป็นภาษาจีน การแปลนี้เป็นการถ่ายทอดปรมาตมธรรมของพระศาสนา อันมีอรรถรส สุขุมล้ำลึก แต่บรรดาท่านคณะทูตเหล่านั้นก็พยายามบากบั่นผลิตงานของท่านขึ้นสำเร็จจนได้ เราพอจะแบ่งระยะเวลาการแปลคัมภีร์ อย่างกว้างๆ ไว้ 4 สมัย คือ

1. สมัยวงศ์ฮั่นยุคหลัง ถึง ต้นวงศ์ถัง (พ.ศ.610 – 1273) ในระยะเวลา 663 ปี มีธรรมทูตทำงานแปลรวม 176 ท่าน ผลิตคัมภีร์ 968 คัมภีร์ 4,507 ผูก
2. สมัยกลางวงศ์ถัง ถึง วงศ์ถังตอนปลาย (พ.ศ. 1273 – 1332) มีธรรมทูตทำงานแปล 8 ท่าน
3. สมัยปลายวงศ์ถัง ถึง ต้นวงศ์ซ้อง (พ.ศ.1332 – 1580) มีธรรมทูตทำงานแปล 6 ท่าน
4. สมัยวงศ์ซ้อง ถึง วงศ์หงวน (พ.ศ.1580 – 1828) มีธรรมทูตทำงานแปล 4 ท่าน

งานถ่ายถอดพระธรรมวินัยนี้ ได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ จึงสามารถดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย พระเจ้าเจ้าแผ่นดินมีพระราชโองการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานขึ้นคณะหนึ่ง มีการแบ่งหน้าที่เป็นแผนกหรือตำแหน่ง ดังนี้

1. ประธานในการแปล ต้องเป็นผู้รอบรู้ในภาษาสันสกฤตหรือภาษาอินเดียภาคต่างๆ รวมทั้งภาษาเอเชียกลาง เป็นผู้ควบคุมพระคัมภีร์ที่แปลโดยตรง

2. ล่ามในการแปล ได้แก่ ผู้รู้ภาษาสันสกฤตหรือภาษาของท่านธรรมทูตและภาษาจีนดี ฟังคำอธิบายในข้อความในคัมภีร์สันสกฤตจากผู้เป็นประธานแล้ว ก็แปลเป็นภาษาจีนโดยมุขปาฐะสำหรับล่ามนั้น ไม่จำเป็นต้องใช้เสมอไป ถ้าประธานมีความรู้ในภาษาจีน

3. ผู้บันทึก ได้แก่ ผู้คอยจดจำคำแปลของล่ามลงเป็นอักษรจีน ถ้าประธานแตกฉานในอักษรศาสตร์จีนดี ก็ไม่ต้องเพราะเขียนเองได้

4. ผู้สอบต้นฉบับ ได้แก่ ผู้ตรวจสอบ ผู้ทานดูข้อความแปลที่จดไว้จะตรงกับต้นฉบับหรือไม่

5. ผู้ตกแต่งทางอักษรศาสตร์ ได้แก่ ผู้มีหน้าที่ตกแต่งภาษาจีน ซึ่งแปลจดไว้แล้วให้สละสลวย ถูกต้อง ตามลีลาไวยากรณ์จีน ทั้งนี้ ล่าม ผู้บันทึก จำต้องรักษาถ้อยคำให้ตรงกับต้นฉบับ

6. ผู้สอบอรรถรส ได้แก่ ผู้มีหน้าที่ตรวจสอบฉบับแปลจีนนั้น ให้มีอรรถรสตรงกับต้นฉบับโดยทุกประการ

7. ผู้ทำหน้าที่ธรรมภิกษิตี ได้แก่ การสวดสรรเสริญสดุดีคุณพระรัตนตรัย ก่อนที่จะเริ่มงานแปลทุกวาระ หรือ สวดสาธยายข้อความในคัมภีร์ที่แปลนั้น

8. ผู้ตรวจปฏิรูป เมื่อแปลและจดกันเป็นที่เรียบร้อยหมดทุกอย่างแล้ว ก็ปฏิรูปกันอีกที เพื่อให้ถูกต้องกันผิดพลาด

9. เจ้าหน้าที่ฝ่ายราชการ จะต้องเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ มีหน้าที่คอยดูแลให้มีจตุปัจจัยสมบุรณ์ และคอยอุปการะถวายความสะดวกแก่คณะกรรมการ ตลอดจน

เป็นผู้กราบบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบถึงผลงาน บางครั้ง เมื่อคัมภีร์ปกรณ์หนึ่งๆแปลจบลง ก็นำถวายขอพระราชทานนิพนธ์บทนำ

เมื่อพิจารณาการดำเนินงานอย่างนี้แล้ว ทำให้มั่นใจว่า พระไตรปิฎกฉบับจีนพากย์นี้มีข้อแปลผิดพลาดได้น้อย แต่เนื่องด้วยสมัยต้นๆแห่งการแปลคัมภีร์ ท่านผู้แปลที่เป็นประธานเป็นชาวต่างชาติ ก็ยากที่จะซาบซึ้งถึงขนาดเช่นชาวจีนเองได้ ฉะนั้นจึงมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง แต่ก็เป็นเรื่องลีลาโวหารทางอักษรศาสตร์จีน มิได้ผิดพลาดกับอรรถรส

รักษ์ ธรรมิสรา (2545) เขียนหนังสือ “เส้นทางสายไหม” กล่าวถึงประวัติศาสตร์การแปลพระคัมภีร์ในประเทศจีน ว่า

ประวัติศาสตร์การแปลพระคัมภีร์นั้น เริ่มมาตั้งแต่ยุคฮั่นตอนปลาย โดยพระชาวปาร์เธียและเยวจีอมีการแปลเพิ่มในยุคต่อมา อีกทั้งการแปลพระสูตรที่มีความลึกซึ้งทางปรัชญา เป็นสิ่งที่ยากมากสำหรับภิกษุต่างชาติ เพราะต้องมีการตีความโดยผู้ที่ศึกษาอย่างแตกฉาน ทำให้มีการตกลงไม่สมบูรณ์ สมัยนั้นมีเพียงพระเถระชั้นผู้ใหญ่จากอินเดียและเอเชียกลางเท่านั้นที่มีบทบาทในการแปลพระสูตร ในสมัยต้นศตวรรษที่ 5 คือ ท่านกุมารชิวะ ท่านเป็นมีทรงความรู้แตกฉานทั้งในพระธรรมและเชี่ยวชาญภาษาวัฒนธรรมหลักทั้งสาม คือ จีน อินเดีย และเอเชียกลาง เป็นผู้แปลพระสูตรจากภาษาสันสกฤตมาเป็นภาษาจีนได้อย่างงดงามสละสลวย

อุษา โลหะจรรุญ (2551) เขียนหนังสือ “พระถังซัมจั๋งชีวิตจริงไม่อิงนิยาย” กล่าวถึงพัฒนาการการแปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในจีน ว่า นับแต่ปลายราชวงศ์ฮั่นพระพุทธศาสนาเริ่มเผยแพร่สู่ประเทศจีนจนถึงปลายราชวงศ์ถัง งานแปลคัมภีร์มีการปรับปรุงพัฒนาตลอด คัมภีร์ที่ได้รับการแปลเป็นภาษาจีนมีคุณภาพดีขึ้นตามลำดับ และมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล พัฒนาการของประวัติศาสตร์การแปลคัมภีร์ของประเทศจีน แบ่งออกเป็น 5 ยุคสมัย นับแต่ปลายราชวงศ์ฮั่นจนถึงราชวงศ์ซ่ง ที่เน้นในเรื่องของการให้ความสำคัญกับการใช้ภาษา และการจัดวางรูปแบบตำแหน่งประโยคเป็นสำคัญ โดยต้องสอดคล้องกันทั้งภาษาจีนและภาษาสันสกฤต

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2555) เขียนหนังสือ “มหายานในจีน” กล่าวว่า การแปลพระไตรปิฎกในประเทศจีน แบ่งได้เป็น 3 สมัย สมัยแรก งานแปลกระทำได้อย่างอิสระ อาจแปลโดยพระภิกษุรูปเดียวหรือหลายรูปร่วมกัน เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างพระภิกษุชาวต่างประเทศ

กับพระภิกษุชาวจีน หรือ ชาวจีนที่มีความรู้ พระภิกษุชาวต่างประเทศจะทอ่งพระสูตรหรือคัมภีร์ที่แปลจากความจำ เพื่อให้ผู้ร่วมงานแปลและจดเป็นภาษาจีน งานแปลสมัยแรกค่อนข้างมีปัญหาเนื่องจากพระภิกษุชาวต่างประเทศมีความรู้ภาษาจีนค่อนข้างจำกัด แต่ถ้าพระภิกษุชาวจีนที่ร่วมงานมีความรู้ภาษาสันสกฤต ผลงานก็จะใกล้เคียงกับตำราเดิมมากขึ้น สมัยที่สอง พระภิกษุชาวจีนผู้มีความรู้ความสามารถ ร่วมกันตั้งหน่วยประสานงานแปลขึ้น ปรับปรุงเทคนิคที่ใช้ในการแปลให้ดีขึ้น และชาวพุทธจีนก็มีความรู้ในศาสนาพุทธลึกซึ้งขึ้นกับทั้งมีความคุ้นเคยในภาษาสันสกฤตดีขึ้นด้วย ผลงานแปลจึงใกล้เคียงกับต้นฉบับมากขึ้น สมัยที่สาม เป็นงานแปลที่อยู่ในสมัยราชวงศ์สุยและถัง โดยมีพระถังซำจั๋งและพระอึ้งจิ้งเป็นหลัก ทั้งคู่มีความชำนาญทั้งภาษาจีนและภาษาสันสกฤต และมีความรู้ในทางธรรมเป็นอย่างดี

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยทราบชีวประวัติ บุคลิกลักษณะและอุปนิสัยอันสำคัญของพระถังซำจั๋ง กล่าวคือ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาตั้งแต่วัยเยาว์ ความตั้งใจและมุ่งมั่นในการที่จะเดินทางไปยังดินแดนพุทธภูมิ ด้วยคุณลักษณะดังกล่าว ทำให้พระถังซำจั๋งสร้างคุณประโยชน์ต่อวงการพระพุทธศาสนาในประเทศจีนและโลกพุทธศาสนามาจนปัจจุบัน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในประเทศจีน ทำให้ทราบประวัติศาสตร์ศาสนาพุทธในประเทศจีน ซึ่งเป็นภูมิหลังทางความเชื่อ สภาพสังคม การเมืองที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและภารกิจสำคัญในการสร้างความเจริญด้านการเผยแผ่พระสัทธรรมของพระถังซำจั๋ง

ส่วนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาหายาน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแปลและวิธีการแปลคัมภีร์ในแต่ละยุคสมัย ทั้งก่อนสมัยพระถังซำจั๋งและร่วมสมัยกับพระถังซำจั๋ง ทั้งได้ทราบว่าพระสงฆ์ในสมัยนั้นให้ความสำคัญกับคัมภีร์ใดบ้าง รวมทั้งมีระเบียบวิธีการแปลอย่างไรจากการศึกษาข้อมูลเอกสารที่กล่าวถึงมาแล้วนั้น พบว่า ยังไม่มีผู้ใดได้ศึกษาในด้าน บทบาทการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง ดังนั้น ผู้วิจัยใคร่ศึกษา “บทบาทในการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง” เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และขยายขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติของพระถังซำจั๋งในด้านบทบาทการแปลคัมภีร์ให้มีความลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การนำเสนองาน

บทความวิจัยเรื่อง “บทบาทในการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง” มีรูปแบบในการนำเสนอ งาน ดังนี้

1. บทนำ
2. บทบาทและระเบียบวิธีการในการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง
3. คุณค่าของเนื้อหาในคัมภีร์มหายานที่แปลโดยพระถังซำจั๋ง
4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษา

บทบาทในการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง

สมณะเสวียนจั้ง ท่านเป็นผู้มีความสนใจในเรื่องของพุทธปรัชญาเป็นอย่างยิ่ง เมื่อท่าน อายุได้ 13 ปี ได้ออกบวชเป็นสามเณร ณ วัดจิ่งถู่ ในเมืองลั่วหยาง และได้เรียนพระธรรมวินัยจน แดกฉาน ภายหลังจากที่อุปสมบท ท่านได้พบว่า คัมภีร์ที่เคยมีการแปลออกมามีสภาพไม่สมบูรณ์ เนื่องจากมีการแปลและตีความจากหลายฝ่าย กล่าวคือคัมภีร์บางฉบับก็แปลแบบเก็บความ บ้างก็ แปลแบบสรุปความ ทำให้ไม่สามารถค้นหาสาระสำคัญที่แท้จริงที่ปรากฏในคัมภีร์ได้ ประกอบกับ บรรดาพระอาจารย์ที่ท่านได้ไปร่ำเรียนมา ต่างก็มีแนวทางการสอนที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุดังกล่าว นี้ จึงทำให้ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะจาริกไปยังประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นดินแดนต้นกำเนิด พระพุทธศาสนาด้วยตัวเอง “...เพื่อศึกษาและอัญเชิญคัมภีร์ฉบับจริงกลับประเทศ” (อุษา โลหะ จรุง, 2551 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) เพราะท่านตระหนักดีว่าสิ่งที่ทำให้พระธรรมคำสอนของพระ พุทธองค์สามารถเผยแผ่ไปได้อย่างกว้างไกลนั้น คือต้องแปลพระธรรมคัมภีร์ที่ได้อัญเชิญมาจาก ประเทศอินเดียเป็นภาษาจีน

สมณะเสวียนจั้งเดินทางไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยนาถันทา และได้เข้าศึกษาวิชาโยคอาจารย์ หรือวิญญานวาทีนกับ พระอาจารย์ศีลภัทร เจ้าอาวาสแห่งมหาวิทยาลัยนาถันทา อีกทั้งยังได้

ศึกษาภาษาสันสกฤตและพระธรรมต่างๆจนเชี่ยวชาญ อย่างไรก็ตามสมณะเสวียนจั้งมิได้เพียงศึกษาแค่นั้นมหาวิทยาลัยนาลันทาท่านนั้น ท่านยังได้ออกจาริกเพื่อแสวงหาความรู้จากผู้ทรงความรู้ในแคว้นต่างๆทั่วประเทศอินเดีย “ภายหลังจากที่สมณะเสวียนจั้งเดินทางจากประเทศอินเดียพร้อมอัญเชิญพระไตรปิฎกฉบับภาษาสันสกฤตเป็นจำนวน 657 ปกกรณ กลับสู่ประเทศจีน ท่านได้จัดตั้งสนามแปลคัมภีร์ขึ้นภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ของพระเจ้าถังไท่จง” (อุษา โลหะจรรณู, 2551 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) โดยจัดสนามแปลคัมภีร์ขึ้นที่พระอารามหลวงหรงฝูคัมภีร์ทั้ง 657 ปกกรณ ที่ท่านอัญเชิญกลับสู่ประเทศจีนนั้น ท่านได้พิจารณาแล้วว่าเป็นฉบับจริงและยังไม่มีในประเทศจีน อุษา โลหะจรรณู (2551 : 66) ได้กล่าวถึงวันที่ท่านสมณะเสวียนจั้งเดินทางกลับมาถึงนครฉางอัน ว่า

ท่านเดินทางกลับถึงนครฉางอัน ประเทศจีน ในวันที่ 24 เดือน 1 (ปฏิทินจันทรคติ) พ.ศ.1188 พร้อมทั้งอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ พระไตรปิฎก และพระพุทธรูปต่างๆ โดยใช้ม้า 20 ตัว บรรทุกกลับคัมภีร์พระไตรปิฎกที่อัญเชิญกลับประเทศจีน แบ่งเป็นของนิกายฝ่ายต่างๆ ดังนี้

พระไตรปิฎกมหายาน 224 ปกกรณ มหายานศาสตร์ 192 ปกกรณ พระไตรปิฎกมหาอารยสถวีรวาท 15 ปกกรณ พระไตรปิฎกมหาสังฆิกะ 14 ปกกรณ (บางแห่งว่า 15 ปกกรณ) พระไตรปิฎกสัมมิตีรวาท 15 ปกกรณ พระไตรปิฎกสรวาสติวาท 67 ปกกรณ พระไตรปิฎกมหิตาสกกวาท 21 ปกกรณ พระไตรปิฎกกาศยปิยวาท 17 ปกกรณ พระไตรปิฎกธรรมคูปตวาท 42 ปกกรณ พระไตรปิฎกเหตุวิทยาศาสตร์ 36 ปกกรณ ศัพทวิทยาศาสตร์ 13 ปกกรณ (บางแห่งว่า 12 ปกกรณ) รวมคัมภีร์ทั้งสิ้น 657 ปกกรณ

ตลอดในบั้นปลาย 19 ปีของชีวิต ท่านได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจไปกับการแปลคัมภีร์จากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาจีน เป้าหมายก็เพื่อต้องการให้ชาวจีนผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้ศึกษาพระธรรมคำสอนอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง โดยท่านได้แปลคัมภีร์ออกมาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 75 ปกกรณ 1,335 ผูก ซึ่งคัมภีร์ทั้งหมดที่ท่านแปล เป็นการแปลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ตลอดทั้งเล่ม ตามที่ได้มีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจีน ถึงแม้สมณะเสวียนจั้งท่านจะเป็นผู้มีความรอบรู้ทั้งภาษาจีนและ

ภาษาสันสกฤต เชี่ยวชาญในคัมภีร์ทั้งของฝ่ายมหายานและฝ่ายสาวกยาน แต่ “ท่านก็ยังคงเคารพและปฏิบัติตามธรรมเนียมเช่นคนรุ่นก่อน คือ การจัดสนามแปลที่มีการทำงานเป็นหมู่คณะ โดยให้เหตุผลว่า “เพื่อเป็นการสร้างความศรัทธาให้กับคนรุ่นหลัง” ” (อุษา โลหะจรรยา, 2551 : 83)

สมณะเสวียนจั้ง ท่านมีความเพียรพยายามในการทำงานแปลคัมภีร์เป็นอย่างสูง โดยท่านจะใช้เวลาที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าทำการแปลคัมภีร์ โดยไม่ปล่อยให้เวลาให้เสียไป อุษา โลหะจรรยา (2551 : 93) กล่าวถึงท่าทีในการทำงานของสมณะเสวียนจั้งที่มีบันทึกไว้ในประวัติพระถังซัมจั๋ง ว่า

ใน ประวัติพระถังซัมจั๋ง มีการบันทึกถึงท่าทีในการทำงานของสมณะเสวียนจั้งไว้ ความตอนหนึ่งว่า

“ พระอาจารย์มุ่งมั่นทำงานแปลคัมภีร์ ไม่ปล่อยให้เวลาผ่านไป วางตารางการทำงานประจำวัน หากทำไม่เสร็จในช่วงกลางวัน ท่านจะนำมาทำต่อในช่วงกลางคืน กระทั่งหลังเวลาสี่ทุ่ม จึงได้วางพูกัน จัดเก็บคัมภีร์ เจริญสมาธิ ภาวนาธรรมจนถึงเที่ยงคืน จึงได้จำวัด ประมาณตีสี่ตีห้านอนสวดท่องตันฉับสันสกฤต ทำเครื่องหมายเตรียมไว้เพื่อทำการแปลในวันรุ่งขึ้น ทุกๆวัน ท่านจะสอนธรรมสองเวลา หลังอาหารเช้าและตอนเย็น ยังมีพระจากทั่วราชอาณาจักร เดินทางมาฟังธรรมหรือขอคำชี้แนะ หลังพระอาทิตย์ตก สานุศิษย์ในวัดนับร้อยมารอขอคำปรึกษา ซึ่งท่านก็ได้ตอบข้อสงสัย หรือช่วยแก้ไขให้ ลุล่วงไปทุกเรื่อง แม้งานจะมาก แต่ท่านยังคงสดชื่นกระฉับกระเฉง มักมีปฏิสนธิการกับพระเถระอาวุโสถึงหลักธรรมสำคัญๆ ของพระระจนาจารย์ และชีวิตการศึกษาในประเทศอินเดียของท่าน โดยไม่รู้สึกเหนื่อยหน่าย”

คัมภีร์ทั้ง 75 ปกรณ์ 1,335 ผู้ ที่ท่านสมณะเสวียนจั้งได้แปลนั้น ได้รับการแบ่งออกเป็นหมวดต่างๆ รวมทั้งสิ้น 15 หมวด ประกอบด้วย หมวดอาคม หมวดปรัชญา หมวดอวตังสกะ หมวดรัตนกฏ หมวดนิรวาณสูตร หมวดมหาสันนิปาตสูตร หมวดพระสูตร หมวดมนตรยาน หมวดพระวินัย หมวดอรรถกถาพระสูตร หมวดพระอภิธรรม หมวดมหายานิก หมวดโยคจาร หมวดประวัติ และ หมวดปกิณกะ ซึ่งคัมภีร์ทั้ง 15 หมวดนี้ แต่ละหมวดประกอบด้วยจำนวนปกรณ์และจำนวนผู้ที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

จำนวนปกรณ์และจำนวนผู้ของคัมภีร์ทั้ง 15 หมวด

หมวดอาคม : จำนวน 1 ปกรณ์ 1 ผู้

หมวดปรัชญา : จำนวน 3 ปกรณ์ 602 ผู้

หมวดอวตังสกะ : จำนวน 1 ปกรณ์ 1 ผู้

หมวดรัตนัญญ : จำนวน 2 ปกรณ์ 21 ผู้

หมวดนิรwaanสูตร : จำนวน 1 ปกรณ์ 1 ผู้

หมวดมหาสันนิปาตสูตร : จำนวน 1 ปกรณ์ 10 ผู้

หมวดพระสูตร : จำนวน 14 ปกรณ์ 30 ผู้

หมวดมนตรยาน : จำนวน 9 ปกรณ์ 9 ผู้

หมวดพระวินัย : จำนวน 2 ปกรณ์ 2 ผู้

หมวดอรรถกถาพระสูตร : จำนวน 1 ปกรณ์ 7 ผู้

หมวดพระอภิธรรม : จำนวน 13 ปกรณ์ 444 ผู้

หมวดมาธยมิก : จำนวน 3 ปกรณ์ 13 ผู้

หมวดโยคจารย์ : จำนวน 21 ปกรณ์ 191 ผู้

หมวดประวัติ : จำนวน 2 ปกรณ์ 2 ผู้

หมวดปิกณะ : จำนวน 1 ปกรณ์ 1 ผู้

โดยในบรรดาคัมภีร์ทั้ง 15 หมวด 75 ปกรณ์ 1,335 ผู้ นี้ มีอยู่ 5 คัมภีร์ ที่
ท่านสมณะเสวียนจั้งได้แปลเป็นภาษาญี่ปุ่น ประกอบด้วย คัมภีร์จากหมวดพระสูตร 1

ปกรณ์ 1 ผูก คัมภีร์จากหมวดมนตรยาน 3 ปกรณ์ 3 ผูก และ คัมภีร์จากหมวดโยคา
จาร 1 ปกรณ์ 1 ผูก

สมณะเสวียนจั้ง ท่านมิได้มีความตั้งใจให้กับแค่การแปลคัมภีร์พระไตรปิฎกเท่านั้น แต่ท่านยังมีความมุ่งมั่นให้กับการแปลคัมภีร์ของลัทธิเต๋าด้วย “ท่านได้รับพระราชบัญชาจากพระเจ้าถังไท่จง ให้ร่วมกับนักพรตแปลคัมภีร์เต๋าดำเต๋อจิง (Dao De Jing 道德经) เป็นภาษาสันสกฤต เพื่อส่งไปถวายพระเจ้ากุมารในประเทศอินเดีย” (อุษา โลหะจรัญ, 2551 : 95) ในที่สุดคัมภีร์ลัทธิเต๋าก็ได้รับการแปลเป็นภาษาสันสกฤตดังกล่าวนี้ จึงได้กลายมาเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ นอกจากนี้ท่านจะแปลคัมภีร์จากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาจีนและแปลคัมภีร์ของลัทธิเต๋าทิ้งไปเผยแพร่ในประเทศอินเดียเป็นภาษาสันสกฤตแล้ว ท่าน “ยังได้บันทึกเรื่องราวการเดินทางในครั้งนั้นไว้โดยละเอียด” (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2555 : 36) บันทึกเล่มนี้มีชื่อว่า “บันทึกการเดินทางสู่ดินแดนตะวันตกในสมัยถัง” (大唐西游记) ซึ่งท่านได้บันทึกขึ้นตามพระราชประสงค์ของพระเจ้าถังไท่จง มีความยาวทั้งสิ้น 12 ผูก เป็นบันทึกที่นำเสนอเรื่องราวการเดินทางของท่านสมณะเสวียนจั้งในการเดินทางไปประเทศอินเดียถึงประมาณ 110 แคว้น และอีก 28 แคว้นที่มีผู้คนเล่ามา อีกทั้งยังแปลคัมภีร์มหายานศรัทธิตปาทศาสตร์ ซึ่งเป็นงานแสดงหลักธรรมของมหายาน

ระเบียบและวิธีการแปลคัมภีร์ของพระถังซัมจั๋ง

ระเบียบการแปลคัมภีร์ของพระถังซัมจั๋ง

เนื่องด้วยความยากของงานแปลคัมภีร์ ที่อาจก่อให้เกิดปัญหาในการแปลและการถ่ายทอด จึงต้องมีการวางระเบียบในการแปล เพื่อให้งานที่แปลออกมานั้นมีคุณภาพที่สมบูรณ์และเป็นระเบียบมากที่สุด จึงควรมีองค์การที่มีการจัดแบ่งหน้าที่ในการทำงานอย่างเข้มงวดและเป็นระบบระเบียบ มีรูปแบบในการทำงานที่ชัดเจน อีกทั้งในขณะทำงานจำเป็นต้องมีบุคคลที่มีความสามารถในทุกสาขาวิชาจากนิกายต่างๆ

อุษา โลหะจรัญ (2551 : 84) ได้บรรยายถึงการคัดเลือกบุคคลที่เข้ามาทำงานในสนามแปลของท่านว่า

เมื่อได้พระบรมราชานุญาต ท่านจึงคัดเลือกพระเถระที่จะมาร่วมงานด้วยตนเอง โดยทางราชสำนักเป็นผู้ออกหนังสือเชิญอย่างเป็นทางการ พระเถระชุดแรกที่ได้รับเชิญมา ประกอบด้วย ผู้ร่วมแปล 12 คน ผู้เรียบเรียง 9 คน ผู้พิสูจน์อักษร 1 คน ผู้สอบต้นฉบับ 1 คน นอกจากนี้ ยังมีฝ่ายสอบอรรถรส บรรณาธิการ ผู้ตกแต่งอักษร ฝ่ายธรรมากิณี เป็นต้น โดยมีสมณะเสวียนจั้งเป็นประธานการแปล มีฝ่ายเสวียนหลิง ขุนนางผู้ใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชการ คอยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่คณะทำงาน

ถึงแม้บุคคลากรในคณะทำงานแปลของสมณะเสวียนจั้งจะมีจำนวนน้อยคนเมื่อเทียบกับคณะของท่านพระกুমารชีพ โดยมีเพียง 23 คนเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามบุคคลากรที่อยู่ในคณะทำงานของท่าน ล้วนเต็มไปด้วยบุคคลากรที่มีคุณภาพ เป็นผู้ทรงความรู้และเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ มีการแบ่งหน้าที่และจัดวางตำแหน่งของบุคคลากรได้อย่างชัดเจนตรงกับหลักสายงาน ซึ่งทุกตำแหน่งล้วนมีความสำคัญที่จะช่วยให้งานที่แปลออกมาถึงพร้อมด้วยคุณภาพและปริมาณ เช่น สมณะเต้าเซวียน และสมณะฮู่ยี้ฉี เป็น ผู้เรียบเรียง สมณะเสียนม่อ เป็น ผู้ตรวจสอบต้นฉบับภาษาสันสกฤต สมณะเสวียนอั้ง เป็น ผู้พิสูจน์อักษร “แม้แต่เจ้าหน้าที่ฝ่ายราชการที่ทางราชสำนักส่งมาให้ดูแลอำนวยความสะดวก สมณะเสวียนจั้งยังขอให้จัดส่งแต่ผู้ที่เป็นราชบัณฑิต นักอักษรศาสตร์ เพื่อช่วยตรวจดูสำนวนไวยากรณ์ ซึ่งเจ้าหน้าที่เหล่านี้ หลายท่านยังได้รับหน้าที่เขียนบทนำหรือคำนำให้กับคัมภีร์ที่แปลใหม่ด้วย” (อุษา โลหะจรรยา, 2551 : 85)

สำหรับตำแหน่งหน้าที่ต่างๆในสนามแปลคัมภีร์ของสมณะเสวียนจั้ง มีการจัดแบ่งหน้าที่ในการทำงานดังนี้

อุษา โลหะจรรยา (2551: 86-87) ได้จำแนกตำแหน่งหน้าที่ต่างๆในสนามแปลคัมภีร์ไว้ ดังนี้

1. ประธานการแปล เป็นผู้ดำเนินการแปล แดกฉานทั้งภาษาจีนและภาษาสันสกฤต รอบรู้ในคัมภีร์ทั้งฝ่ายมหายานและสาวกยาน ทำหน้าที่สาธยายภาษาสันสกฤตพร้อมอธิบายความหมาย และทำหน้าที่แก้ไข ตัดสินประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการแปล ตระเตรียมศัพท์ วางแผนการแปล

2. ผู้แปลร่วม ทำหน้าที่ร่วมกับประธานในการพิจารณาคำศัพท์ที่แปล เปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาสันสกฤต เพื่อให้งานแปลมีความถูกต้องยิ่งขึ้น
3. ผู้สอบต้นฉบับ ทำหน้าที่ตรวจสอบว่า ที่ประธานอ่านมานั้นถูกต้องตรงกับต้นฉบับหรือไม่
4. ผู้บันทึก ทำการบันทึกโดยใช้อักษรจีนถ่ายทอดเสียงของภาษาสันสกฤต
5. ผู้บันทึกคำแปล แปลความหมายของคำศัพท์ในภาษาสันสกฤตเป็นภาษาจีน
6. ผู้เรียบเรียง เรียบเรียงประโยคที่แปลแล้ว ให้มีสำนวนที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์จีน
7. ผู้สอบวรรณรส ตรวจสอบความถูกต้องของต้นฉบับภาษาสันสกฤตขณะเดียวกัน ก็ทำการเทียบกับฉบับแปลว่ามีข้อความใดมีความหมายแตกต่างกันหรือไม่
8. บรรณารักษ์ เนื่องจากวัฒนธรรมทางภาษาที่แตกต่างกัน จึงต้องมีการตัดทอนประโยคที่กล่าวสาธยายซ้ำๆออกไป เพื่อให้มีความกระชับตามวัฒนธรรมทางภาษาของประเทศจีน
9. ผู้ตกแต่งอักษร ทำหน้าที่ตกแต่งขัดเกลาสำนวนให้มีภาษาที่สละสลวย ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์จีน
10. ธรรมาคีติ สวดสาธยาย เพื่อตรวจสอบและปรับแต่งสำนวนให้มีจังหวะสัมผัสที่ลงตัว สะดวกในการสวดสาธยาย
11. เจ้าหน้าที่ฝ่ายราชการ ต้องเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ มีหน้าที่คอยดูแลให้มีจตุปัจจัยสมบุรณ์ และคอยอุปการะถวายความสะดวกแก่คณะกรรมาการตลอดจนเป็นผู้กราบบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบถึงผลงาน บางครั้งเมื่อคัมภีร์ปกรณ์หนึ่งๆแปลจบลง ก็นำถวายขอพระราชทานนิพนธ์บทนำ

วิธีการแปลคัมภีร์ของพระถังซัมจั๋ง

ท่านสมณะเสวียนจั่งมีวิธีในการแปลคัมภีร์ที่ "...มีความหลากหลาย ผสมผสาน มีการแปลทับศัพท์ หรือ การเพิ่มตัวอักษร เพื่อให้เนื้อความถูกต้องชัดเจนขึ้น ถ้าเป็นประโยคที่ค่อนข้างเข้าใจยาก ท่านก็จะเพิ่มคำเพื่อขยายความตามเหมาะสม ทั้งยังเลือกใช้

คำศัพท์ภาษาจีนที่ถูกต้องและชัดเจนในการแปล เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้จักจริงและรู้จักของท่าน” (อุษา โลหะจรรยา, 2551 : 89,90) นอกจากนี้หากมีต้นฉบับมากกว่าหนึ่งสำนวน เวลาแปลท่านจะนำสำนวนทั้งหมดที่มีอยู่มาเทียบเคียงกัน ดังนั้นในเรื่องความพิถีพิถันและการเอาใจใส่ในการแปลคัมภีร์ของท่านนั้นกล่าวได้ว่าไม่มีผู้ใดสามารถเทียบได้ด้วยประการนี้ท่านสมณะเสวียนจั้งจึงได้รับการยกย่องว่า “...เป็นผู้เปิดศักราชใหม่ให้กับวงการการแปลคัมภีร์ ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการรุ่นหลัง จึงเรียกการแปลของท่านว่า “การแปลใหม่” (อุษา โลหะจรรยา, 2551 : 90) อีกทั้งท่านสมณะเสวียนจั้งยังเห็นด้วยกับหลักการของท่านสมณะเอี้ยนจง (สมณะเอี้ยนจง เป็นพระภิกษุชาวจีน เกิดในปีค.ศ. 557 – 610 ตรงกับสมัยราชวงศ์เฉินแห่งราชวงศ์เหนือใต้ ที่เมืองสิงไถ มณฑลหลงเหยา ผลงานที่สำคัญของท่าน อาทิ 《众经目录》、《天竺记》、《西域传》、《大隋西国传》等 ท่าน “เป็นชาวพุทธอีกผู้หนึ่งที่ทำให้ความสนใจในการแปลชนิดที่รักษารูปแบบของต้นฉบับเดิมไว้ มีความรู้ความชำนาญในด้านภาษาของอินเดียเป็นอย่างดี” (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2555 : 217) เป็นผู้ที่ตั้งคุณสมบัติ 8 ประการของผู้แปล)

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2555 : 217 – 218) ได้เสนอคุณสมบัติของผู้แปลทั้ง 8 ประการของท่านสมณะเอี้ยนจง ว่า

1. จะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทน ซื่อสัตย์ และมีศรัทธาในพระธรรม ถึงงานแปลเป็นงานที่มีความสำคัญเท่าชีวิต
2. ควรเป็นผู้ได้รับการฝึกฝนทางศิลปวินัยมาอย่างดีแล้ว ก่อนที่จะได้เริ่มงานแปลพระธรรม
3. ควรเป็นผู้มีความเข้าใจในพระไตรปิฎกและนิกายทั้งสอง (คือมหายานและหินยาน) เป็นอย่างดี
4. ควรเป็นผู้ที่ได้อ่านและคุ้นเคยกับวรรณคดีต่างๆ กับทั้งงานกวีมาเป็นอย่างดี
5. ควรเป็นผู้ที่มีความอดทน มีใจเป็นกลาง และมีใจคอกหนักแน่น มีอารมณ์สงบอยู่เป็นนิจ
6. งานแปลเป็นกิจการทางวัฒนธรรม อย่าทำเพียงเพราะต้องการชื่อเสียงเกียรติยศ

7. ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ในภาษาสันสกฤตเป็นอย่างดี เพื่อจะได้เข้าใจความหมายในต้นฉบับอย่างลึกซึ้ง

8. ควรเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยในภาษาศาสตร์ การใช้คำและความหมายของคำเป็นอย่างดี

อุษา โลหะจรรยา (2551 : 88) ได้อธิบายถึงหลักการ 5 ประเภทไม่แปร ที่ท่านสมณะเสวียนจิ้งได้สรุปไว้ ดังนี้

1. คำศัพท์ที่มีหลายความหมาย เช่น ภควา (Bhagava) มีถึง 6 ความหมาย จึงไม่ควรแปลถอดความเป็นภาษาจีน

2. คำศัพท์ที่เป็นชื่อเฉพาะ ไม่มีในประเทศจีน เช่น ชัมพู (Jumbu) กาศมีระ (Kasmira) เป็นต้น

3. แม้เป็นคำศัพท์ที่สามารถแปลได้ แต่เป็นที่รู้จักและใช้กันมาแต่โบราณสมควรคงไว้ ไม่จำเป็นต้องแปลใหม่ เช่น อนุตตรสมุยกสมุโพธิ (Anuttara-samyakambodhi)

4. คำศัพท์ “คุพพะ” (Gullha) คำศัพท์ที่มีความหมายลึกลับ เช่น มนุตร (Mantra) ในธารณีสสูตร ซึ่งเชื่อกันว่ามีพลังอำนาจเวทย์มนต์ หากแปลเป็นภาษาจีนแล้วอาจสูญเสียความศักดิ์สิทธิ์ไป

5. คำศัพท์ที่เป็นที่เคารพ เช่น “ปรัชญา” (Prajna) “โพธิสัตว์” (Bhodisatva) เป็นต้น

จากข้อความดังที่ได้เสนอมานี้แล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นการจัดวางหลักการ รูปแบบและวิธีการแปล รวมไปถึงการแก้ไขและบัญญัติศัพท์ขึ้นใหม่นั้น ล้วน “... ยึดตามหลักมาตรฐานการแปลที่คนรุ่นก่อนได้วางไว้คือ **“ต้องซื่อสัตย์ต่อต้นฉบับงามด้วยภาษา ง่ายต่อการเข้าใจ”** สมณะเต้าเซวียนวิจารณ์งานแปลของสมณะเสวียนจิ้งว่า **“ทั้งภาษาและเนื้อความ ไม่ผิดจากฉบับภาษาสันสกฤต”** (อุษา โลหะจรรยา, 2551 : 88 – 89)

จากวิธีการแปลของท่านสมณะเสวียนจิ้งนั้น เห็นได้ว่า เวลาที่ท่านสมณะเสวียนจิ้งแปลคัมภีร์นั้น ท่านจะมีการวางแผนในการแปลอย่างรอบคอบ อีกทั้งคัมภีร์ที่นำมาแปล

ท่านจะแปลโดยเรียงลำดับ "...ขั้นตอนตามความสำคัญ ยกเว้นคัมภีร์บางฉบับที่อาจแปลขึ้นเป็นการเฉพาะกิจ เช่น เวลาตามเสด็จแปลพระราชฐาน หรือ พระมหากษัตริย์ทรงโปรดให้ทำขึ้นเฉพาะกิจ เช่น บันทึกการเดินทางสู่ดินแดนตะวันตก วัชรเจติกาปรัชญาปารมิตาสูตกร เป็นต้น" (อุษา โลหะจรัญ, 2551 : 91) ทั้งนี้ นักวิชาการจีนได้ทำการศึกษา ค้นคว้าจนสามารถแบ่งระยะเวลาในการแปลคัมภีร์ของท่านสมณะเสวียนจั้ง ได้เป็น 3 ระยะ คือ

อุษา โลหะจรัญ (2551 : 91 - 92) ได้เสนอการแบ่งช่วงระยะเวลาทั้ง 3 ในการแปลคัมภีร์ของท่านสมณะเสวียนจั้ง จากทางนักวิชาการจีน ได้ ดังนี้

ระยะแรก ประมาณ 5 ปีสุดท้ายในรัชกาลพระเจ้าถังไท่จง ท่านแปลคัมภีร์ในหมวดโยคศาสตร์จำนวน 1 ฉบับ 10 แขนง

ระยะที่สอง สมัยต้นรัชกาลพระเจ้าถังเกาจง เป็นระยะเวลาประมาณ 10 ปี ท่านแปลคัมภีร์วิชาศาสตร์ โภคศาสตร์ และ คัมภีร์ในกลุ่มอภิรกรรมสังคีติปรยายปาทศาสตร์ เป็นต้น

และช่วง 4 ปีสุดท้ายของชีวิต ท่านแปลคัมภีร์มหาปรัชญาปารมิตาสูตกร เสรีจสมบุรณ โดยเริ่มแปล ตั้งแต่พ.ศ.1203 ถึง พ.ศ.1206 เป็นคัมภีร์ชุดสุดท้ายในชีวิตการแปลของท่าน

ในยามที่ท่านแปลคัมภีร์ ท่านจะนำคัมภีร์หลายฉบับมาแปลพร้อมกัน โดยคัมภีร์มหาโพธิสัตว์สูตร 20 ผูก เป็นคัมภีร์ชุดแรกที่ท่านแปล ระหว่างนี้ท่านได้แบ่งเวลามาแปลชันทมุขนามธารณี 1 ผูก ต่อมาได้แปลปรกณารยวาทจากริกา 1 ผูก ปรกณารยวาทศาสตร์ 20 ผูก พุทธภูมิสูตร 1 ผูก รวมทั้งสิ้น 4 ปกรณ ซึ่งการแปลคัมภีร์หลายฉบับพร้อมกันมีข้อดี ดังต่อไปนี้

1. ทำให้เข้าใจความหมายและจุดประสงค์แท้จริงของคำศัพท์เหล่านั้นที่มีระบุไว้ในคัมภีร์ต่างๆ โดยไม่ต้องมาตีความใหม่ และศัพท์ที่ใช้ก็จะมีทิศทางไปในแนวเดียวกันโดยสมบูรณ์ เนื่องจากมีการวิเคราะห์ไปในทางเดียวกัน

2. เพื่อให้ศัพท์ที่แปลออกมามีความหมายเหมือนกันทั้งตอนต้นและตอนท้าย

3. การนำคัมภีร์มากกว่าสองสองเล่มมาเทียบเคียงกัน จะช่วยให้สามารถแปลและได้คำศัพท์ที่มีความถูกต้องตรงตามหลักไวยากรณ์

สรุปได้ว่า การที่ท่านสมณะเสวียนจั้งมีการวางระเบียบ แบบแผน ตระเตรียมงาน และวางรูปแบบ ในการแปลคัมภีร์อย่างเป็นระบบนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความคิดที่เป็นระเบียบแบบแผน ทั้งยังสามารถจัดวางตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลากรได้ตรงกับสาขาวิชาและความสามารถ อีกทั้งการที่ท่านนำคัมภีร์หลายๆฉบับมาแปลพร้อมๆกันในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า ท่านสมณะเสวียนจั้ง เป็นผู้ที่มีความรอบคอบในการแปลคัมภีร์ เนื่องจาก การนำคัมภีร์หลายๆฉบับมาแปลพร้อมๆกันนั้น นอกจากช่วยให้ประหยัดเวลาในการแปลแล้ว สิ่งสำคัญที่สุด คือ เมื่อนำคัมภีร์ทั้งหลายมาตรวจทานดูพร้อมๆกันจะทำให้ทราบถึงความหมายที่แท้จริงของคำศัพท์เฉพาะทางที่ปรากฏในคัมภีร์เหล่านั้น ทั้งยังได้ศัพท์ที่ถูกต้องตรงตามหลักไวยากรณ์ด้วย

คุณค่าของคัมภีร์สำคัญที่แปลโดยพระถังซำจั๋งที่มีต่อพุทธศาสนamahayan

ต่อไปนี้จะกล่าวถึงคัมภีร์ของนิกายมหายานที่แปลโดยพระถังซำจั๋ง ว่ามีความสำคัญอย่างไรต่อวงการพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้หยิบยกคัมภีร์ของนิกายมหายานที่สำคัญมา 4 คัมภีร์

นิกายมหายานมีคัมภีร์ที่สำคัญ โดยแบ่งออกเป็นหมวดต่างๆ รวมทั้งสิ้น 15 หมวด ประกอบด้วย หมวดอาคัม หมวดปรัชญา หมวดอวตังสกะ หมวดรัตนกฏุม หมวดนิรวาณสูตร หมวดมหาสันนิปาตสูตร หมวดพระสูตร หมวดมนตรยาน หมวดพระวินัย หมวดอรรถกถาพระสูตร หมวดพระอภิธรรม หมวดมาธยมิก หมวดโยคจาร หมวดประวัติ และ หมวดปกิณกะ โดยในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกยกหมวดของคัมภีร์ในนิกายมหายานที่สำคัญ 2 หมวด มาทำการศึกษา ได้แก่ หมวดปรัชญา และ หมวดพระสูตร ซึ่งคัมภีร์ในหมวดปรัชญาที่จะนำมาใช้ในการศึกษา คือ มหาปรัชญาปารมิตาสูตร ปรัชญาปารมิตาหฤทยสูตร และ วัชรเจติกปรัชญาปารมิตาสูตร สำหรับในหมวดพระสูตรนี้ ผู้วิจัยเลือกคัมภีร์วิมลเกียรตินิเทศสูตร มาศึกษา

คัมภีร์หมวดปรัชญา (ปรัชญาปารมิตาสูตฺร)

คัมภีร์ปรัชญาปารมิตาสูตฺรนี้ ถือเป็น พระสูตรดั้งเดิมที่ เก่าแก่ และมีเนื้อความที่ครบถ้วน สมบูรณ์ที่สุดของนิกายมหายานในประเทศอินเดีย อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานของทฤษฎีศูนยตาแห่ง นิกายศูนยวาท (ศูนยตา หมายถึง ความว่างเปล่า ความเป็นศูนย ไม่ยึดถือว่าสิ่งต่าง ๆ นั้น มีตัวตน) แนวทางคำสอนของลัทธิมหายานส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในคัมภีร์ปรัชญาปารมิตาสูตฺร คัมภีร์ใน หมวดปรัชญาปารมิตา มีหลายคัมภีร์ เช่น มหาปรัชญาปารมิตาสูตฺรที่มีความยาวมากถึง 600 ผูก ปรัชญาปารมิตาหฤตยสุตฺร วัชรเจติกปรัชญาปารมิตาสูตฺร เป็นต้น

มหาปรัชญาปารมิตาสูตฺร

“ มหาปรัชญาปารมิตา ” มีความหมายว่า “ ปัญญาอันใหญ่หลวง เพื่อให้ลุถึงฝั่ง ไน้น ” คำว่า “มหา” หมายความว่า “ใหญ่หลวง” ขนาดของใจนั้นใหญ่หลวงเหมือนกันกับของ อวกาศ เป็นสิ่งบัญญัติไม่ได้” (อภิขัย โปธิประวัติศาสตร์, 2539 : 143) เมื่อจิตใจมีความว่าง เหมือนอวกาศ จึงกล่าวได้ว่า ใจใหญ่หลวง ดังนั้น จึงเรียกว่า “ มหา ” เมื่อใจมีความใหญ่หลวง เมื่อนำมาใช้ก็จะสามารถทราบอะไรได้หลายอย่างจากสิ่งที่มีอยู่ทั้งหมด แต่เมื่อใดที่เราใช้มันจน เต็ม เราก็จะทราบได้ว่าทุกสิ่งอย่างนั้นไม่มีเหลือ และ เมื่อใดที่ใจของเราทำหน้าที่อย่างเป็นทางการ เมื่อนั้นจึงได้ชื่อว่าเป็น ภาวะแห่ง “ปรัชญา” คำว่า “ ปรัชญา ” นั้น มีความหมายอยู่ 2 ประการ คือ

1. ปรัชญาบริสุทธิ์ (Prajna in itself) 2. ปรัชญาในความสัมพันธ์ต่อความรู้ (Prajna in Relation to Knowledge) คือ ปรัชญาในฐานะที่เป็นต้นกำเนิดความรู้ทั้งหลาย (นวม สงวนทรัพย์, 2542 : 57)

อภิขัย โปธิประวัติศาสตร์ (2539 : 145 - 146) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ปารมิตา” และ อธิบายถึง ความสำคัญของ มหาปรัชญาปารมิตา ไว้ว่า

คำว่า “ปารมิตา” หมายความว่า “ **ผู้ฝั่งข้างไน้น** ” โดยกิริยาจริงหมายถึง “ **พัน การเกิดและการดับ** ” โดยอุปาทานยึดถือในชั้นทั้งหลาย อันเป็นวัตถุที่ตั้งของ ความรู้สึกทางวิญญาณ เมื่อนั้นย่อมมีความเกิดและความดับผลุบผลิบเล่เหมือนทะเลที่มีคลื่น ภาวะเช่นนี้ เรียกโดยอุปมาว่า “ **ฝั่งข้างนี้** ” แต่เมื่อใด ตัดอุปาทานเสียได้

เด็ดขาด และลู่ถึงภาวะที่พ้นจากการเกิดและการตายสงบเงียบเหมือนน้ำนิ่งไหลลึก นั้นแหละเรียกว่า “ ผั่งโน้น ” การพ้นจากการเกิดและการดับ นี้แหละ ที่ทำให้ปรัชญา นี้ได้นามว่า “ ปารมิตา ” มหาปรัชญาปารมิตา นั้น เป็นของสูงสุด ใหญ่ยิ่งและเด่น ดวง มันไม่หยุดไม่ไปและไม่มา โดยอำนาจของมันอันชื่อว่า มหาปรัชญาปารมิตานี้เอง ที่พระพุทธเจ้าทั้งในปัจจุบัน ในอดีต และ ในอนาคต ได้บรรลุถึงความเป็นพระพุทธเจ้า เราควรใช้ปัญญาอันสูงสุดดวงนี้ เพื่อทำลายขันธ์ทั้ง 5 เสีย เพราะเหตุว่าการทำเช่นนี้ ย่อมช่วยให้การได้บรรลุถึง พุทธภูมิ เป็นสิ่งที่แน่นอน แล้วอกุศลมูลทั้ง 3 ก็จักกลายเป็น คีล สมภาิ ปัญญา ไปเอง

ปรัชญาปารมิตาหฤตยสูตร

ปรัชญาปารมิตาหฤตยสูตร เป็น “ คัมภีร์ที่สั้นที่สุด ” (อภิชาต โภธิประสิทธิ์ศาสตร์, 2539 : 182) เมื่อเทียบกับคัมภีร์อื่นๆในหมวดปรัชญาปารมิตาสูตฺร นวม สงวนทฺรพฺย (2542 : 78 – 79) ได้อธิบายถึงเรื่องศุณยตาใน ปรัชญาปารมิตาสูตฺร ไว้โดยละเอียด ว่า

“ เมื่ออวโลกิเตศวรโพธิสัตว์เข้าสมาธิ ก็เกิดความเข้าใจว่า มีขันธ์ 5 และรู้แจ้งว่า ขันธ์ 5 เหล่านี้ โดยสภาพของมันแล้วเป็นของศุณฺย โอ ! สารีบุตร รูปนี่คือศุณยตา ศุณยตาคือรูป รูปมิใช่อื่นจากศุณยตา ศุณยตามิใช่อื่นจากรูป ศุณยตาคืออะไร รูปก็คือสิ่งนั้น สิ่งเดียวกันอาจเรียกว่า เพทนา การ ความคิด พิชาน ... โอ! สารีบุตร ในศุณยตาไม่มีรูปเพทนา การ ความคิด ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ... จิตของพระโพธิสัตว์ผู้อาศัยปรัชญาปารมิตา ไม่มีเครื่องกีดขวาง ก้าวล่วงความเห็นผิดต่างๆ เสียได้ ท่านจึงบรรลุนิรวาณะอันเป็นขั้นสุดท้าย พระพุทธเจ้าทุกพระองค์แห่งอดีต อนาคต และ ปัจจุบัน อาศัยปรัชญาปารมิตาได้บรรลุความตรัสรู้สมบุรณ์สูงสุด เพราะฉะนั้น บุคคลจึงควรรู้ว่า ปรัชญาปารมิตา คือ มหามนต์ มนต์แห่งมหาปัญญา มนต์สูงล้ำ มนต์อันหาค่ามิได้ ซึ่งสามารถช่วยทำลายความทุกข์ยากทั้งมวล มันคือสัจจะ เพราะมันไม่ใช่ความคิด คเต คเต ปรคเต ปรสมุคเต โภทิสวาทะ โอ ! โภทิสวาทะ ไป ไป ไปสู่ฝั่งอื่น ขึ้นสู่ฝั่งอื่น สวาทะ ”

วัชรเจติกปรัชญาปารมิตาสูตฺร

วัชรเจติกปรัชญาปารมิตาสูตฺร “เป็นพระสุตฺรสำคัญหมวดปรัชญาปารมิตาของพระพุทธศาสนาเถรวาทมีทั้งสิ้น 32 บท” คำว่า “วัชร” ใน วัชรเจติกปรัชญาปารมิตาสูตฺร หมายถึง เพชร อันเป็นวัตถุที่มีความแข็งแกร่งที่สุดในโลก นอกจากนี้ยังอาจจะหมายถึงสายฟ้าอัน

เป็นศาตราวุธของพระอินทร์จอมเทพที่ใช้ฟาดฟันทำลายหมู่อสูรได้อีกด้วยคำว่า เฉทิก หมายถึง การตัดทำลาย แม้เราชอบเรียกสูตรนี้โดยย่อว่า วัชรสูตร แต่หัวใจจริงๆของสูตรนี้คือการตัดทำลาย” (Dr.date (นามแฝง), 2555) อีกทั้งมีคำสอนว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นแค่มายา เป็นสิ่งที่จิตของเราปรุงแต่งสร้างมันขึ้นมาเอง “แล้วลงท้ายด้วยคำว่า “สิ่งประกอบทั้งมวลเหมือนความฝัน ฟองน้ำ เภา หยาดน้ำค้าง แสงฟ้าแลบ” ” (นวม สงวนทรัพย์, 2539 : 78)

คัมภีร์หมวดพระสูตร

วิมลเกียรตินิเทศสูตร

วิมลเกียรตินิเทศสูตรนี้มีทั้งหมด 14 ปริเฉท เป็นพระสูตรที่มีความสำคัญมากสูตรหนึ่ง “ทั้งนี้เนื่องด้วยพระสูตรนี้ได้รวบรวมสารัตถะของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานไว้ “ทั้งด้านปรมัตถธรรมและสมมติธรรม ทั้งยังแสดงถ่ายทอดออกมาด้วยรูปบุคคลาธิษฐานมีลีลาชวนอ่านให้เกิดความเพลิดเพลิน” (เสถียร โภธินันทะ, 2516 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) อีกทั้งยังเป็นพระสูตรที่มีปรัชญาเป็นพื้นฐาน จึงส่งผลให้เกิดความนิยมในหมู่ผู้ที่นับถือนิกายเซ็นเป็นอย่างดี วิมลเกียรตินิเทศสูตรมีตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาว่า ครั้งหนึ่งท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์ไม่ได้เข้าประชุมในที่ประชุม เพราะป่วย พระพุทธองค์จึงให้พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ไปสอบถามเกี่ยวกับอาการเจ็บไข้ของท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายต่างพากันหลีกเลี่ยงไม่ยอมไป โดยให้เหตุผลว่า ตนมีค่าไม่สมควรที่จะไปให้คำแนะนำแก่ท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์ สุดท้ายพระมัญชุศรีโพธิสัตว์จึงเป็นผู้ไป พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ได้ถามถึงอาการป่วยและสุขภาพของท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์ ท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์ได้กล่าวตอบพระมัญชุศรีโพธิสัตว์ด้วยถ้อยคำอันเป็นที่น่าจดจำว่า “ความเจ็บป่วยของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายก็เนื่องมาจากการบำเพ็ญเมตตธรรมแก่สรรพสัตว์ และสรรพสัตว์มีพยาธิเบียดเบียนก็เพราะพวกเขามีอวิชชาอยู่ในจิต เมื่อสรรพสัตว์หมดพยาธิเบียดเบียนเมื่อใดเมื่อนั้นข้าพเจ้าก็จะหมดพยาธิเบียดเบียน ดังนั้นข้าพเจ้าเจ็บป่วยก็เพราะสรรพสัตว์มีอวิชชา” (ประยงค์ แสนบุราณ, 2548 : 61) และในขณะที่ท่านวิมลเกียรติและท่านมัญชุศรีโพธิสัตว์กำลังสนทนากันอยู่นั้น ท่านพระสารีบุตรก็ได้เข้ามาหาเก้าอี้เพื่อจะนั่ง แต่เมื่อไม่พบจึงเกิดอาการกังวลใจ ฝ่ายท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์นั้นอ่านความรู้สึกของท่านพระสารีบุตรออก จึงถามกลับท่านพระสารีบุตรไปว่า “ต้องการมาฟังธรรมหรือต้องการมาหาที่นั่ง” ฝ่ายพระสารีบุตร เมื่อได้ฟังดังนั้น จึงเกิดความรู้สึกอับอายและได้ตอบกลับไปว่า “ต้องการจะมาฟังธรรม” ท่านวิมลเกียรติจึงได้กล่าวกับ

ท่านพระสารีบุตรว่า “ผู้ใดที่ต้องการมาพึงธรรม จะไม่คิดถึงความลำบากที่จะเกิดขึ้นแก่ร่างกาย ดังนั้นเรื่องที่น่าจะไม่ใช่เรื่องที่ควรกังวล” จากตำนานดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า พระสารีบุตรอรหันต์ ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นเลิศด้วยปัญญาแห่งฝ่ายเถรวาทนั้น ยังมีปัญญาที่น้อยกว่าท่านวิมลเกียรติและท่านมัญชุศรีผู้เป็นเลิศด้วยปัญญาแห่งฝ่ายมหายาน

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2555 : 231-232) กล่าวถึง ตำนานที่ปรากฏในคัมภีร์วิมลเกียรตินิเทศสูตรและความนิยมของพระสูตรดังกล่าวในพระสูตรของฝ่ายมหายาน ว่า

ท่านวิมลเกียรติและท่านมัญชุศรีต่างสนทนากันต่อไปด้วยเรื่องอำนาจแห่งพระพุทธรูป พระวรกายอันมีลักษณะพิเศษ มิได้ถูกสร้างขึ้น และ ไม่ได้อยู่ภายใต้กฎแห่งธรรมชาติ ระหว่างที่สนทนาธรรมกันอยู่นั้น ท่านวิมลเกียรติแสดงปาฏิหาริย์เรียกอาหารถาดหนึ่งมา เพื่อถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ที่มาประชุมกันอยู่นั้น แต่เพราะอาหารมีอยู่เพียงถาดเดียว พระบางรูปจึงสงสัยว่า จะเพียงพอแก่พระที่อยู่ในที่นั้นได้อย่างไร ท่านวิมลเกียรติได้กล่าวตอบว่า อาหารสำหรับผู้มีปัญญาย่อมไม่มีวันหมด จากตำนานดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า พระสารีบุตรอรหันต์ ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นเลิศด้วยปัญญาแห่งฝ่ายเถรวาทนั้น ยังมีปัญญาที่น้อยกว่าท่านวิมลเกียรติและท่านมัญชุศรีผู้เป็นเลิศด้วยปัญญาแห่งฝ่ายมหายาน จากตำนานที่ได้กล่าวมานั้น เป็นที่เห็นได้ชัดว่า วิมลเกียรติเป็นพระสูตรหนึ่งที่ได้รับค่านิยมเป็นอย่างดี ในบรรดาพระสูตรของฝ่ายมหายาน บรรดานักปราชญ์ราชบัณฑิตของจีน จึงยึดเอาท่านวิมลเกียรติเป็นวีรบุรุษที่พวกเขาควรปฏิบัติดำเนินรอยตาม แม้ว่าท่านวิมลเกียรติจะเป็นชาวพุทธก็ตาม แต่ลักษณะและคุณธรรมทั้งหลายที่ปรากฏเป็นที่เข้ากันได้เป็นอย่างดีตามแบบของนักปราชญ์ขงจื้อ

วิมลเกียรตินิเทศสูตร เป็นพระสูตรของฝ่ายมหายานที่เขียนขึ้นหลังพระสูตรต่างๆของฝ่ายเถรวาทอยู่หลายศตวรรษ และเป็นพระสูตรที่โจมตีฝ่ายเถรวาท ซึ่งจากเรื่องเล่า นั้นแสดงให้เห็นว่า พระอรหันต์ผู้เป็นที่ยกย่องในฝ่ายเถรวาทนั้น ยังมีข้อบกพร่องมากกว่าของฝ่ายมหายาน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่า ฆราวาสส่วนใหญ่ไม่พอใจในการกระทำของพระภิกษุสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์ยังต้องพึ่งพาชาวบ้านในการดำรงชีวิต แต่กลับไม่สนใจที่จะทำงานตอบสนองความต้องการของประชาชน จึงชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่จะเป็นชาวพุทธที่ดีนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นพระสงฆ์ แต่อาจจะใช้ชีวิตเป็นฆราวาสอยู่ในสังคมได้ นอกจากนี้การจะเป็น

พระโพธิสัตว์และดำรงชีวิตตามแบบอย่างพระโพธิสัตว์นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นพระภิกษุ เพราะทุกคนล้วนสามารถปฏิบัติตามได้ ดังที่ พระพุทธองค์ตรัสทางแห่งพุทธภาวะว่า มิใช่มี สิทธิเฉพาะภิกษุ ภิกษุณี ผู้ครองเพศพรหมจรรย์เท่านั้น ชาวาสผู้มีจิตใจผ่องแผ้ว มีจิต เมตตา กรุณาที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ ไน้นำตัวเองเพื่อจะขจัดกิเลสสาვეให้หมดไป อีกทั้ง เป็นผู้รอบรู้ธรรมอย่างเยี่ยมยอด ผู้มีคุณสมบัติอย่างนี้ แม้จะครองเรือนอยู่ก็มีสิทธิเป็นพระ โพธิสัตว์ได้เช่นเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความนิยมในหมู่ชาวจีนทั่วไป เนื่องจากการปลงผม สละบ้านเรือนออกบวช และการบิณฑบาตของพระภิกษุสงฆ์นั้น ถือเป็นารขัดต่อจารีตและ คำสอนของขงจื้อ (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2555 : 233) , อภิชาติ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์ (2539 : 188) และประยงค์ แสนบุราณ (2548 : 61)

สรุป หัวข้อ “คัมภีร์ที่สำคัญของคัมภีร์นิกายมหายาน” คัมภีร์จากนิกายมหายานทั้ง 4 คัมภีร์ที่ผู้ศึกษานำมาใช้ในการศึกษานี้ ล้วนเป็นคัมภีร์ที่มีแนวทางคำสอนที่ได้รับยอมรับใน นิกายมหายานทั้งสิ้น กล่าวคือ คัมภีร์หมวดปรัชญาปารมิตาสูตร ทั้ง 3 คัมภีร์ มีคำสอนที่ กล่าวถึง เรื่องของทฤษฎีศูนยตา ที่ว่าด้วยความไม่ยึดถือในสิ่งต่างๆว่ามีตัวตน โดย มหาปรัชญาปารมิตาสูตร สอนว่า จิตใจที่ใหญ่หลวงเหมือนอากาศ ย่อมสามารถทำ ให้เราทราบสิ่งต่างๆจากสิ่งที่มีอยู่ได้ทั้งหมด ตรงกันข้าม หากนำมาใช้จนเต็มขนาด ก็ จะทราบได้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นไม่มีอะไรเหลือ โดยอำนาจของมหาปรัชญาปารมิตานี้ เป็นสิ่งที่ พระพุทธเจ้าหลายพระองค์ทุกยุคทุกสมัย ใช้บรรลุถึงความ เป็นพระพุทธเจ้า เนื่องจาก การ ใช้ปัญญาอันสูงสุดของปรัชญาปารมิตาทำลายขั้นที่ทั้ง 5 ย่อมช่วยให้บรรลุถึงพุทธภูมิได้ **ปรัชญาปารมิตาหฤทยสูตร** สอนว่า ศูนยตา กับ รูป เป็นสิ่งเดียวกัน ศูนยตา คือ สิ่งใด รูป ก็คือ สิ่งนั้น ในศูนยตา ไม่มีรูป ความรู้สึก ความคิด สัมผัสทั้ง 6 พระโพธิสัตว์สามารถบรรลุ นิรวาณะ พระพุทธเจ้าทุกพระองค์สามารถบรรลุการตรัสรู้สมบุรณ์สูงสุด ก็เพราะท่าน เหล่านั้นอาศัยปรัชญาปารมิตา **วัชรเจติกปรัชญาปารมิตาสูตร** สอนว่า ทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นเพียงสิ่งที่จิตเราปรุงแต่งขึ้นเอง ไม่มีตัวตน ไม่สามารถสัมผัสได้

ส่วนใน **วิมลเกียรตินิเทศสูตร** นั้น มีคำสอนที่เป็นที่น่าจดจำและได้รับการยอมรับ ซึ่งปรากฏอยู่ในตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา เช่น จากตำนานที่เล่าว่า ท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์ มีอาการป่วย จนไม่ได้เข้าประชุม พระพุทธองค์ได้ให้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายไปสอบถามอาการ

ป่วยของท่านวิมลเกียรติ เมื่อพระมัญชุศรีโพธิสัตว์ได้สอบถามอาการจากท่านวิมลเกียรติ ท่านวิมลเกียรติได้ตอบกลับว่า อาการป่วยของท่านเกิดจากมหากฐณา และมีอยู่เมื่อสรรพสัตว์ทั้งหลายยังมีวิชาอยู่ในจิต ต่อมา เมื่อท่านพระสารีบุตรได้เข้ามาและมองหาอาสนะที่ นั่ง แต่เมื่อไม่พบจึงรู้สึกกังวลใจ ท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์ได้เข้าไปถามท่านพระสารีบุตรว่าจะ มาฟังธรรมหรือมาหาที่นั่ง เมื่อท่านพระสารีบุตรตอบว่า มาหาที่นั่ง ท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์ จึงได้กล่าวต่อท่านพระสารีบุตร อย่างเป็นข้อเตือนใจว่า บุคคลที่ต้องการมาฟังธรรม ย่อมไม่ คิดถึงความยากลำบากที่จะเกิดขึ้นแก่ร่างกาย ดังนั้นจึงไม่ควรกังวลเพียงแค่เรื่องที่นั่ง นอกจากนี้ในพระสูตรนี้จะมีคำสอนที่เป็นข้อเตือนใจแล้ว ยังมีจุดเด่นที่สำคัญ คือ เป็นพระสูตร ที่โจมตีฝ่ายเถรวาท เนื่องจาก ตำนานที่ปรากฏในพระสูตร สะท้อนให้เห็นว่า พระอรหันต์ใน ฝ่ายเถรวาท ยังมีสติปัญญาที่น้อยกว่าพระอรหันต์ในฝ่ายมหายาน อีกทั้งยังสอนว่าบุคคลที่มีความประสงค์ที่จะเป็นพระโพธิสัตว์ไม่จำเป็นต้องเป็นพระภิกษุ ฆราวาส บุคคลทั่วไปก็สามารถเป็นได้ จึงส่งผลให้เกิดความนิยมในหมู่ชาวจีนในยุคนั้น เพราะถือว่าไม่เป็นการขัด ต่อคำสอนของขงจื้อ

ดังนั้นจากข้อสรุปทั้งหมดที่ได้จากคัมภีร์ทั้ง 4 ของทางฝ่ายมหายาน จึงทำให้ผู้ศึกษา เกิดความสนใจที่อยากจะศึกษาคัมภีร์เหล่านี้ เพื่อที่จะได้ทราบถึงเนื้อหาและคำสอนของ คัมภีร์ทั้ง 4 ดังที่กล่าวมา

วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง “บทบาทการแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋ง” พบว่า ในการแปลคัมภีร์ของท่านสมณะเสวียนจั๋ง ด้านบทบาท ท่านเป็นผู้มีความสนใจและรอบรู้ในเรื่อง ของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องพุทธปรัชญา มาตั้งแต่ยังเล็ก เมื่อท่านได้บวชเป็นสามเณร และได้ศึกษาพระธรรมวินัย ท่านได้พบว่าคัมภีร์ที่ท่านศึกษามีการแปลและตีความจากหลายฝ่าย อีกทั้งบรรดาพระอาจารย์ที่สอนก็มีแนวทางการสอนที่แตกต่างกัน ดังนั้นท่านจึงตัดสินใจเดินทางไปยังประเทศอินเดียเพื่อศึกษาพระธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศานามหายาน และ อัญเชิญคัมภีร์ฉบับจริงกลับประเทศ ท่านได้อัญเชิญคัมภีร์ฉบับจริงจำนวน 657 ปกกรณ์ กลับมายัง

นครขวางอัน และได้แปลออกมาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 75 ปกรณ์ 1,335 ผูก ภายในเวลา 19 ปี ซึ่ง คัมภีร์มหาปรัชญาปารมิตาสูตร ถือเป็น คัมภีร์ที่มีความยาวมากที่สุดในชีวิตการแปลของท่าน โดย มีความยาวถึง 600 ผูก นอกจากท่านจะแปลคัมภีร์ที่อัญเชิญมาจากประเทศอินเดียเป็นภาษาจีน แล้ว ท่านยังได้แปลคัมภีร์ของลัทธิเต๋าเป็นภาษาสันสกฤตด้วย และนอกจากนี้ท่านยังได้บันทึก เรื่องราวการเดินทางในเวลานั้นไว้อย่างละเอียด ในบันทึกที่มีชื่อว่า “บันทึกการเดินทางสู่ดินแดน ตะวันตกในสมัยถัง” (大唐西游记) ซึ่งท่านได้บันทึกขึ้นตามพระราชประสงค์ของพระเจ้า ถังไท่จง มีความยาวทั้งสิ้น 12 ผูก ด้านการวางระเบียบและวิธีการการแปล ท่านมีการวางรูปแบบ กฎระเบียบ แบบแผน วิธีการ ในการจัดสรรแปลคัมภีร์อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ท่านสามารถจัด ตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลากรได้ตรงตามความรู้ความสามารถของแต่ละท่าน และในเวลาที่ท่าน แปลคัมภีร์ด้วยตนเองนั้น ท่านมีการวางแผนในการแปลอย่างรอบคอบ แปลโดยเรียงลำดับตาม ความสำคัญ มีวิธีการแปลที่หลากหลาย ผสมผสาน แปลทับศัพท์ หรือ เพิ่มตัวอักษร เลือกใช้ศัพท์ ภาษาจีนที่ถูกต้องและชัดเจนเพื่อให้เนื้อความถูกต้องยิ่งขึ้น อีกทั้งการที่ท่านนำคัมภีร์มาแปล พร้อมๆกันหลายฉบับ นอกจากจะแสดงให้เห็นว่าท่านมีความรอบคอบในการแปลคัมภีร์แล้ว ยัง เป็นการช่วยให้ประหยัดเวลาในการทำงานด้วย อีกทั้งเมื่อนำคัมภีร์ทั้งหลายมาตรวจทานพร้อมๆ กัน จะทำให้ทราบถึงความหมายที่แท้จริงของคำศัพท์และยังได้ศัพท์ที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ด้วย

สำหรับคุณค่าของคัมภีร์ที่แปลโดยพระถังซัมจั๋งที่มีต่อพุทธศาสนานิกายมหายาน พบว่า คัมภีร์ ในหมวดปรัชญาปารมิตาทั้ง 3 คัมภีร์ คือ มหาปรัชญา ปารมิตาสูตร ปรัชญาปารมิตาหฤทยสูตร วัชรเจตภปรัชญาปารมิตาสูตร ล้วนสอนในเรื่องการรับรู้สภาพต่างๆตามความเป็นจริง เช่น มหา ปรัชญาปารมิตาสูตร สอนว่า เมื่อจิตใจมีความว่างเหมือนดังอากาศ ย่อมสามารถทราบสิ่งต่างๆ จากที่มีอยู่ได้ทั้งหมด แต่ถ้าหากเราใช้มันจนเต็มขอบเขต ก็จะทราบได้ว่าทุกสิ่งไม่มีอะไรเหลือ ด้าน ปรัชญาปารมิตาหฤทยสูตร สอนว่า รูป คือ สิ่งเดียวกันกับ สุญyata ในสุญyata ไม่มีรูป ความรู้สึก ความคิด และ สัมผัสทั้ง 6 ส่วนวัชรเจตภปรัชญาปารมิตาสูตร สอนว่า สิ่งต่างล้วนเกิดจากจิตของเราปรุงแต่งขึ้นมา ย่อมไม่สามารถสัมผัสได้

คัมภีร์วิมลเกียรตินิเทศสูตร จากหมวดพระสูตร มีคำสอนที่ถือเป็นข้อเตือนใจไว้หลาย ประการ เช่น จากตำนานของท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์ ที่ว่าด้วยเรื่องของเหตุที่ท่านวิมลเกียรติ

โพธิสัตว์ ไม่ได้เข้าในที่ประชุมเพราะป่วยนั้น และท่านได้กล่าวไว้อย่างเป็นข้อเตือนใจว่า การที่ท่านป่วย เพราะเกิดจากมหากุณาและมีอยู่เมื่อสรรพสัตว์ทั้งหลายยังมีวิชาอยู่ในจิต จากเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า การที่สรรพสัตว์ทั้งหลายยังมีความไม่รู้ในวิชาอยู่ในจิต ย่อมส่งผลให้พระโพธิสัตว์เกิดความไม่สบายกายและใจ เรื่องที่สอง คือ ในตอนที่ท่านวิมลเกียรติและท่านมัชฌิมาโพธิสัตว์กำลังแสดงธรรมกันอยู่นั้น ท่านพระสารีบุตรได้เข้ามาหาที่นั่งเพื่อฟังธรรม แต่เมื่อไม่พบจึงเกิดความกังวลใจ ท่านวิมลเกียรติโพธิสัตว์จึงถามท่านพระสารีบุตรว่า ต้องการมาฟังธรรมหรือมาหาที่นั่ง ท่านพระสารีบุตรได้ตอบไปว่า ต้องการมาฟังธรรม ดังนั้นท่านวิมลเกียรติจึงกล่าวเตือนสติแก่พระสารีบุตรว่า ผู้ที่ต้องการมาฟังธรรมย่อมไม่ควรกังวลต่อสภาพความทุกข์ยากที่จะเกิดขึ้นแก่ร่างกาย เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ความยากลำบากที่เกิดขึ้นต่อร่างกาย ย่อมไม่เป็นอุปสรรคในการสดับพระธรรม นอกจากนี้ในวิมลเกียรติเทศสูตร ยังสะท้อนให้เห็นความอ่อนด้อยทางสติปัญญาของพระอรหันต์ในฝ่ายเถรวาท อีกทั้งยังสอนว่า บุคคลทั่วไปสามารถเป็นพระโพธิสัตว์ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นพระภิกษุ จึงทำให้ชาวจีนในสมัยนั้นเกิดความนิยม เนื่องจากไม่เป็นการขัดต่อหลักคำสอนของขงจื้อ

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยนี้จะช่วยให้เห็นถึงความวิริยะอุตสาหะในการแปลคัมภีร์ ความสามารถในด้านภาษาสันสกฤต ความรอบคอบในการจัดสนามแปลคัมภีร์ของพระถังซำจั๋งได้มากยิ่งขึ้น อีกประการหนึ่งยังช่วยให้ทราบถึงสาระและคำสอนที่สำคัญของคัมภีร์มหายานที่แปลโดยพระถังซำจั๋งอันเป็นประโยชน์ต่อวงการพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เพื่อเป็นความรู้แก่พุทธศาสนิกชนรุ่นหลังและผู้สนใจในเรื่องของพระพุทธศาสนาต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือและเอกสารตีพิมพ์ภาษาไทย

- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2555). **มหายานในจีน**. กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.
- นวม สวงนทรัพย์. (2542). **พระพุทธศาสนาลัทธิมหายาน**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ประยงค์ แสนบุราณ. (2548). **พระพุทธศาสนามหายาน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- รักษ์ ธรรมิสรา. (2545). **เส้นทางสายไหม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊ค.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2516). **ชุมนุมพระสูตรมหายาน**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2543). **กระแสพุทธธรรมฝ่ายมหายาน**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2543). **พุทธศาสนประวัติฝ่ายมหายาน**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2555). **ปรัชญามหายาน**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ห้องสมุดวัดโพธิ์แมนคุณาราม. (2529). **ภาพประวัติพระถังซัมจั๋ง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ห้องสมุด.
- อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. (2539). **พระพุทธศาสนามหายาน**. กรุงเทพฯ: สภาการศึกษามหา มกุฏราชวิทยาลัย.
- อุษา โลหะจรรยา. (2546). “การศึกษาชีวิตและผลงานด้านวรรณกรรมพระพุทธศาสนาของสมณะเสวียนจั้ง(พระถังซัมจั๋ง)”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ

ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

_____. (2551). พระถังซัมจั๋งชีวิตจริงไม่อิงนิยาย. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

彦琮 . (2559). เข้าถึงเมื่อ 20 เมษายน 2559 เข้าถึงได้จาก

<http://wapbaike.baidu.com>

ประวัติผู้วิจัย

นางสาว พรรณพร รัตนะผล

วันเกิด : 19 สิงหาคม พ.ศ.2536

ที่อยู่ปัจจุบัน : 238/1 ถนนเทอดไทย แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ

กรุงเทพมหานคร 10160

ประวัติการศึกษา : พ.ศ.2552 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจาก โรงเรียนราชินีบน
จังหวัดกรุงเทพมหานคร

พ.ศ.2555 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจาก โรงเรียนราชินี
บน จังหวัดกรุงเทพมหานคร